آیت الله العظمی مکارم شیرازی

فضیلت سوره‌های قرآن

برگرفته از تفسیر نمونه

گردآوری: مهدی عربانی

بسم الله الرحمن الرحیم

فضیلت سوره های قرآن : برگرفته از تفسیر نمونه

نویسنده:

ناصرمکارم شیرازی

ناشر چاپی:

علی بن ابی طالب (علیه السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فضیلت سوره‌های قرآن : برگرفته از تفسیر نمونه

مشخصات کتاب

شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۵۶۷۲۰

عنوان و نام پدیدآور : فضیلت سوره‌های قرآن : برگرفته از تفسیر نمونه/مکارم شیرازی ؛ مهدی دربانی

مشخصات نشر : قم: امام علی بن ابی‌طالب، ۱۳۸۹

مشخصات ظاهری : ۱۸۶ ص.

ص: ۱

اشاره

ص: ۲

ص: ۳

ص: ۴

ص: ۵

ص: ۶

ص: ۷

ص: ۸

ص: ۹

ص: ۱۰

ص: ۱۱

مقدّمه:

بسم‌اللّه الرحمّن الرّحیم

پشیمانی از گذشته، اضطراب از امروز و نگرانی از آینده، دلمشغولی بسیاری از مردمان است؛ غافل از وجود آنچه در کنار ما و برای آرامش ماست.

کتابی که دستورهای فوق‌العاده آن هر صاحب علم و تجربه و هنری را به حیرت می‌آورَد و نتیجه عمل به آن، حلّ مشکلات و بهترین راه برای یک زندگی کامل و نمونه است.

در روایات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمّه هدی علیهم السلام به گوشه‌ای از برکات آن کتاب عظیم ذیل عنوان فضیلت تلاوت سوره‌های قرآن اشاره شده که دستیابی به این فضایل آرزوی هر انسانی است. و قطعاً بدون تأمّل در معانی و عمل به دستورهای آن میسّر نمی‌شود.

کتاب حاضر در پی استقبال مؤمنین و برای دسترسی آسان به روایات مزبور، از مجموعه ارزشمند تفسیر نمونه اثر حضرت آیة اللّه العظمی مکارم شیرازی- دام ظلّه- با کمترین دخل و تصرّف تهیّه شده است؛ تفسیری که مرجع اهل فن و عموم جامعه اسلامی

ص: ۱۲

و حتّی دین‌پژوهان غیر مسلمان است.

گفتنی است که این روایات با دقّت و بررسی کامل معظّم‌له انتخاب و در تفسیر نمونه آمده است.

امیدوارم این اثر مورد رضایت مولا و صاحب‌الامر حضرت حجّت بن الحسن المهدی (روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفدا) قرار گیرد. إن‌شاءاللّه تعالی

مهدی دربانی

حوزه علمیه قم

اردیبهشت ماه ۱۳۸۹

ص: ۱۳

سوره فاتحه (حمد)

ویژگی‌های سوره فاتحه (حمد):

این سوره در میان سوره‌های قرآن درخشش فوق‌العاده‌ای دارد که از مزایای زیر سرچشمه می‌گیرد:

۱. آهنگ این سوره

این سوره اساساً با سوره‌های دیگر قرآن از نظر لحن و آهنگ تفاوت روشنی دارد، زیرا سوره‌های دیگر همه سخن خداست، امّا این سوره از زبان بندگان است. به تعبیری دیگر، در این سوره خداوند طرز مناجات و سخن‌گفتن با او را به بندگانش آموخته است.

این سوره با حمد و ستایش پروردگار آغاز می‌شود و با ابراز ایمان به مبدأ و معاد (خداشناسی و ایمان به رستاخیز) ادامه می‌یابد و با تقاضاها و نیازهای بندگان انجام می‌گیرد.

انسان آگاه و بیداردل هنگامی که این سوره را می‌خواند احساس

ص: ۱۴

می کند بر بال و پر فرشتگان قرار گرفته، به آسمان صعود می کند و در عالم روحانیّت و معنویّت، لحظه‌به‌لحظه به خدا نزدیک‌تر می‌شود.

این نکته بسیار جالب است که اسلام برخلاف بسیاری از مذاهب ساختگی یا تحریف‌شده که میان «خدا» و «خلق» واسطه‌ها قائل می‌شوند به مردم دستور می‌دهد بدون هیچ واسطه با خدایشان ارتباط برقرار کنند.

این سوره تبلوری است از همین ارتباط نزدیک و بی‌واسطه خدا با انسان و مخلوق با خالق؛ در اینجا تنها او را می‌بینند، با او سخن می گوید، پیام او را با گوش جان می‌شنود، حتّی هیچ پیامبر مرسل و فرشته مقرّبی در این میان واسطه نیست و عجب اینکه این پیوند و ارتباط مستقیم خلق با خالق، آغازگر قرآن مجید است.

۲. سوره حمد اساس قرآن است

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:

«الحَمدُ امُّ القُرآنِ

» و این هنگامی بود که جابر بن عبداللّه انصاری خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله رسید، حضرت به او فرمود:

«الا اعَلِّمُکَ أفضَلَ سُورَةٍ أنزَلَها اللّهُ فی کِتابِهِ؟ قالَ فَقالَ لَهُ جابِرٌ بَلی بِأبی أنتَ وَامّی یا رَسولَ اللّهِ عَلِّمنِیها فَعَلَّمَهُ الحَمدَ امَّ الکِتابِ

؛ آیا برترین سوره‌ای را که خدا در کتابش نازل کرده به تو تعلیم کنم؟ جابر عرض کرد: آری، پدر و مادرم به فدایت باد! به من تعلیم کن.

پیامبر صلی الله علیه و آله سوره حمد را که «امّ‌الکتاب» است به او آموخت، سپس

ص: ۱۵

افزود: «این سوره شفای هر دردی است مگر مرگ».(۱)

و نیز از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:

«وَالَّذی نَفسی بِیَدِهِ ما انزَلَ اللّهُ فِی‌التَّوراةِ وَلا فِی‌الزَّبُورِ وَلا فِی‌القُرآنِ مِثلَها هِیَ امُّ الکِتابِ

؛ قسم به آن که جان من به دست اوست خداوند، نه در تورات و نه در انجیل و نه در زبور و نه حتّی در قرآن، مثل این سوره را نازل نکرده و این امّ‌الکتاب است».(۲)

دلیل این سخن با تأمّل در محتوای این سوره روشن می‌شود، چرا که این سوره در حقیقت فهرستی است از مجموع محتوای قرآن.

بخشی از آن توحید و شناخت صفات خداست.

بخشی در زمینه معاد سخن می گوید.

و بخشی از هدایت و ضلالت که خطّ فاصل مؤمنان و کافران است سخن می گوید.

و نیز در آن اشاره‌ای است به حاکمیّت مطلق پروردگار و مقام ربوبیّت و نعمت‌های بی‌پایانش که به دو بخش عمومی و خصوصی (رحمانیّت و رحیمیّت) تقسیم می‌شود.

همچنین به مسأله عبادت و بندگی و اختصاص آن به ذات پاك او اشاره شده است.

در حقیقت هم بیانگر توحید ذات است، هم توحید صفات، هم توحید افعال و هم توحید عبادت. به دیگر بیان این سوره مراحل

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره حمد

۲- همان

ص: ۱۶

سه‌گانه ایمان: اعتقاد به قلب، اقرار به زبان، عمل به ارکان را در بر دارد و می‌دانیم که «امّ» به‌معنی اساس و ریشه است، بدین علّت ابن عبّاس مفسّر معروف می‌گوید: «إنَّ لِکُلّ شَیءٍ أساساً ... وَأساسُ القُرآنِ الفاتِحَةُ؛ هر چیزی اساس و شالوده‌ای دارد ... و اساس و زیربنای قرآن، سوره حمد است».(۱)

بر این اساس در فضیلت این سوره از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل روایت شده است که فرمود:

«ایُّما مُسلِمٍ قَرَأَ فاتِحَةَ الکِتابِ اعطِیَ مِنَ الأجرِ کَأنَّما قَرَأَ ثُلُثَیِ القُرآنِ وَاعطِیَ مِنَ‌الأجرِ کَأنَّما تَصَدَّقَ عَلی کُلّ مُؤمِنٍ وَ مُؤمِنَةٍ

؛ هر مسلمانی سوره حمد را بخواند، پاداش او به‌اندازه کسی است که دو سوم قرآن را خوانده باشد».

طبق نقل دیگر: «هر مسلمانی سوره حمد را بخواند، پاداش او پاداش کسی است که همه قرآن را خوانده باشد و گویی برای هر یک از مردان و زنان مؤمن هدیه‌ای فرستاده است».(۲)

تعبیر به دو سوم قرآن شاید برای آن است که بخشی از قرآن توجّه به خدا، بخشی توجّه به رستاخیز و بخش دیگر احکام و دستورهاست که بخش اوّل و دوم در سوره «حمد» آمده.

و تعبیر به همه قرآن برای آن است که تمام قرآن را از یک نظر در ایمان و عمل می‌توان خلاصه کرد که این هر دو در سوره «حمد» جمع است.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱، ص ۴۷، ذیل اسماء سوره حمد

۲- مجمع‌البیان، آغاز سوره حمد

ص: ۱۷

۳. سوره حمد افتخار بزرگ پیامبر صلی الله علیه و آله

در آیات قرآن سوره «حمد» به عنوان یک موهبت بزرگ به پیامبر صلی الله علیه و آله معرفی شده و در برابر همه قرآن قرار گرفته است، آنجا که می‌فرماید: «وَلَقَدْ آتَیْنَاکَ سَبْعًا مِنَ‌الْمَثَانِی وَالْقُرْآنَ الْعَظِیمَ ما به تو سوره حمد و قرآن عظیم دادیم».(۱)

قرآن با تمام عظمتش در اینجا در برابر سوره «حمد» قرار گرفته، نزول دوباره آن نیز به سبب اهمّیّت فوق‌العاده آن است.

همین مضمون در حدیثی از امیرمؤمنان علی علیه السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمود:

«إنَّ اللّهَ تَعالی أفرَدَ الإمتِنانَ عَلَیَّ بِفاتِحَةِ الکِتابِ وَجَعَلَها بِإزاءِ القُرآنِ العَظیمِ وَإنَّ فاتِحَةَ الکِتابِ أشرَفُ ما فی کُنوزِ العَرشِ ؛ خداوند بزرگ با دادن سوره حمد بر من منّت نهاد و آن را در برابر قرآن عظیم قرار داد و سوره حمد باارزش‌ترین ذخایر گنج‌های عرش خداست».(۲)

۴. تأکید بر تلاوت این سوره

با توجّه به بحث‌های بالا که تنها بیان گوشه‌ای از فضیلت سوره حمد بود، روشن می‌شود که چرا در احادیث در منابع شیعه و سنّی این‌همه تأکید بر تلاوت آن شده است. تلاوت آن به انسان روح و ایمان می‌بخشد، او را به خدا نزدیک می‌کند، صفای دل

۱- سوره حجر، آیه ۸۷

۲- تفسیر برهان، ج ۱، ص ۲۶

ص: ۱۸

و روحانیّت می‌آفریند، اراده انسان را قوی و تلاش او را در راه خدا و خلق افزون می‌سازد و میان او و گناه و انحراف فاصله می‌افکند.

ازاین‌رو در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«رَنَّ إبلیسُ أربَعَ رَنّاتٍ أوَّلُهُنَّ یومَ لُعِنَ وَحینَ اهبِطَ إلَی‌الأرضِ وَحینَ بُعِثَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و آله عَلی حینِ فَترَةٍ مِنَ‌الرُّسُلِ وَحینَ انزِلَت امُّ الکِتابِ

؛ شیطان چهار بار فریاد کشید و ناله سر داد، نخستین بار روزی بود که از درگاه خدا رانده شد، سپس هنگامی بود که از بهشت به زمین تنزّل یافت، سومین بار هنگام بعثت محمّد صلی الله علیه و آله بعد از فترت پیامبران و آخرین بار زمانی که سوره حمد نازل شد».(۱)

۱- نورالثقلین، ج ۱، ص ۴

ص: ۱۹

سوره بقره

در فضیلت تلاوت این سوره روایات پراهمّیّتی در منابع اسلامی نقل شده است، از جمله طبرسی در مجمع‌البیان از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که از آن حضرت پرسیدند:

«أیُّ سورَةِ القُرآنِ أفضَلُ؟ قالَ: البَقَرَةُ، قیلَ ایُّ آیَةِ البَقَرَةِ افضَلُ؟ قالَ آیَةُ الکُرسِیّ

؛ کدام یک از سوره‌های قرآن برتر است؟ فرمود: «سوره بقره»، عرض کردند:

کدام آیه از آیات سوره بقره افضل است؟ فرمود: «آیةالکرسی».(۱)

برتری این سوره ظاهراً به‌سبب جامعیّت آن و افضل بودن آیةالکرسی به‌سبب محتوای توحیدی خاصّ آن است که در ادامه خواهد آمد.

و این منافات ندارد که برخی سوره‌های قرآن از جهات دیگری برتری داشته باشد، زیرا از دیدگاه‌های مختلف به آنها نظر شده است.

و نیز از امام علیّ بن الحسین علیهما السلام از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چنین نقل

۱- مجمع‌البیان، ج ۱، ص ۳۲

ص: ۲۰

شـده است: «هر که چهار آیه از آغاز سوره بقره و آیهالکرسی و دو آیه بعـد از آن و سه آیه از آخر آن را بخواند، هرگز در جان و مال خود ناخوشایندی نخواهد دید، شیطان به او نزدیک نمی‌شود، و قرآن را فراموش نخواهد کرد».(۱)

در اینجا لازم می‌دانیم این حقیقت مهم را تکرار کنیم که ثواب‌ها و فضـیلت‌ها و پاداش‌های مهمّی که برای تلاوت قرآن، یا سوره‌ها و آیـات خاصّی نقل شـده، هرگز مفهومش این نیست که انسان آنها را به صورت اوراد بخوانـد و تنها به گردش زبان قناعت کنـد، بلکه خواندن قرآن برای فهمیدن و آن برای اندیشیدن و سپس عمل کردن است.

اتّفاقاً هر فضـیلتی درباره سوره یا آیه‌ای ذکر شده تناسب بسـیار زیادی با محتوای آن سوره یا آیه دارد، مانند روایاتی که در فضیلت سوره نور وارد شده است.

همچنین آیـاتی از سوره بقره که در بالا اشاره شـد و اتّفاقاً همه در زمینه توحیـد، ایمان به غیب و خداشناسـی و پرهیز از وسوسه‌های شیطانی است. اگر کسی بخواند و محتوای آن را در عمق جانش جای دهد، مسلّماً آن فضایل را خواهد داشت.

درست است که خوانـدن قرآن به هر حـال ثواب دارد، ولی ثواب اصـلی و اساس و آثار سازنـده هنگامی خواهـد بود که مقـدّمه‌ای برای اندیشه و عمل باشد.

۱- کافی، ج ۲، ص ۶۲۱، ح ۵

ص: ۲۱

فضیلت تلاوت آیهٔالکرسی:

در اهمّیّت و فضیلت این آیه از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده‌اند که از ابَیّ بن کعب پرسید: برترین آیه کتاب اللّه کدام است؟ عرض کرد:

اللَّهُ لَاإِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَیُّوم پیامبر صلی الله علیه و آله دست بر سینه او زد و فرمود:

دانش بر تو گوارا باد! سوگند به کسی که جان محمّد در دست اوست این آیه زبان و دو لب دارد که در پایه عرش الهی تسبیح و تقدیس خدا می‌گوید.(۱)

در حدیث دیگری از علی علیه السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«سَیّدُ القُرآنِ البَقَرَهُ وَسَیّدُ البَقَرَهِ آیَهُالکُرسی. یا عَلِیُّ، انَّ فیها لَخَمسینَ کَلِمَهً فی کُلّ کَلِمَهٍ خَمسُونَ بَرَکَهً

؛ برگزیده قرآن سوره بقره و برگزیده بقره آیهٔالکرسی است. در آن پنجاه کلمه است و در هر کلمه پنجاه برکت».(۲)

و در حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام آمده است: «هر که آیهٔالکرسی را یک بار بخواند، خداوند هزار امر ناخوشایند از امور ناخوشایند دنیا و هزار امر ناخوشایند از امور ناخوشایند آخرت را از او برطرف می‌سازد که آسان‌ترین ناخوشایند دنیا فقر و آسان‌ترین ناخوشایند آخرت عذاب قبر است».(۳)

روایات در فضیلت این آیه شریفه بسیار است و در کتاب‌های

۱- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث

۲- همان

۳- مجمع‌البیان، ج ۱، ص ۳۶۰

ص: ۲۲

شیعه و اهل‌سنّت آمده.(۱)

این بحث را با دو حدیث دیگر از رسول خدا صلی الله علیه و آله پایان می‌دهیم.

فرمود:

«اعطیتُ آیَةَالکُرسِیّ مِن کَنزٍ تَحتِ العَرشِ وَلَم یُؤتَها نَبِیٌّ کانَ قَبلی

؛ آیةالکرسی از گنج زیر عرش الهی به من داده شده است و به هیچ پیامبری پیش از من داده نشده».(۲)

در حدیث دیگری آمده است که دو برادر به حضور پیامبر صلی الله علیه و آله رسیدند و عرض کردند: برای تجارت به شام می‌رویم، به ما بیاموز چه بگوییم (تا از شرّ اشرار مصون بمانیم)؟

فرمود: هرگاه به منزلگاهی رسیدید و نماز عشا را خواندید، چون یکی از شما در بستر قرار گیرد تسبیح فاطمه زهرا علیها السلام بگوید و سپس آیةالکرسی بخواند،

«فَإِنَّهُ مَحفُوظٌ مِن کُلّ شَیءٍ حَتّی یُصبِحَ

؛ به‌یقین او از همه چیز تا صبح در امان خواهد بود».

در ذیل این حدیث آمده است که در یکی از منزلگاه‌ها سارقان قصد هجوم به آنها را داشتند امّا هر چه تلاش کردند موفّق نشدند.(۳)

به‌یقین این‌همه اهمّیّت که به آیةالکرسی داده شده به‌سبب محتوای مهم و برجسته آن است.

اهمّیّت آیةالکرسی:

اهمّیّت فوق‌العاده آیةالکرسی ازآن‌روست که مجموعه‌ای از

۱- رک: بحارالانوار، ج ۸۹، ص ۲۶۲(فضائل سورة یذکر فیها البقرة و آیةالکرسی)

۲- تفسیربرهان، ج ۱، ص ۲۴۵

۳- بحارالانوار، ج ۷۳، ص ۲۴۶

ص: ۲۳

معارف اسلامی و صفات خداوند اعمّ از صفات ذات و فعل، خصوصاً مسأله توحید در ابعاد مختلف را در بر گرفته است. این اوصاف که دوازده بخش است، هریک می‌تواند ناظر به یکی از مسائل تربیتی انسان باشد. به گفته ابوالفتوح رازی هر یک از این صفات یکی از مذاهب باطله را نفی می‌کند (و به این ترتیب دوازده تفکّر باطل و نادرست با آن اصلاح می‌شود).(۱)

۱- شیخ ابوالفتوح رازی، رَوح‌الجِنان و رَوح‌الجَنان، ج ۲، ص ۳۲۷

ص: ۲۴

سوره آل عِمران

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ آلِعِمرانَ اعطِیَ بِکُلّ آیَةٍ مِنها أماناً عَلی جِسرِ جَهَنَّمَ

؛ هر که سوره آل عمران را بخواند به تعداد آیات آن، امانی بر پل دوزخ به او می‌دهند».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم:

«مَن قَرَأ البَقَرَةَ وَآلَ عِمرانَ جائا یَومَ القِیامَةِ یُظِلّانِهِ عَلی رَأسِهِ مِثلَ الغَمامَتَینِ

؛ هر که سوره‌های بقره و آل عمران را بخواند، روز قیامت همچون دو ابر بر سرش سایه می‌افکنند».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱، ص ۴۰۵

۲- نورالثقلین، ج ۱، ص ۳۰۹

ص: ۲۵

سوره نساء

پیـامبر صـلی الله علیه و آله در روایتی فرمود: «هر که سوره نسـاء را بخوانـد گویـا به‌انـدازه هر مسـلمانی که طبق مفاد این سوره ارث می‌برد، در راه خدا انفاق کرده است و نیز پاداش کسی را که برده‌ای آزاد کرده به او می‌دهند».(۱)

بـدیهی است در این روایت و در تمام روایات مشابه آن منظور تنها خوانـدن آیات نیست، بلکه خوانـدن مقـدّمه‌ای است برای فهم و درک و آن نیز به نوبه خود مقدّمه‌ای است برای مجسّم ساختن آن در زندگی فردی و اجتماعی. مسـلّماً اگر مسـلمانان از مفاد آیات این سوره در زندگی خود الهام بگیرند، همه این پاداش‌ها را علاوه بر نتایج دنیوی آن خواهند داشت.

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره نساء

ص: ۲۶

سوره مائده

۱. ابَیّ بن کعب از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده است که حضرت فرمود: «هر کس سوره مائده را قرائت کند، به تعداد هر یهودی و نصرانی که در دنیا نفس می‌کشد ده حسنه به او عطا می‌کند و ده سیّئه از او محو می‌نماید و ده درجه بر مقام او می‌افزاید».(۱)

۲. از علی علیه السلام روایت شده که فرمود: «پیش از نزول سوره مائده برخی آیات قرآن برخی دیگر را نسخ می‌کرد ... آخرین سوره‌ای که بر او نازل شده مائده است که آیات قبل خود را نسخ کرد، ولی آیات خودش به هیچ وجه منسوخ نشد».

این سوره هنگامی بر آن حضرت نازل شد که سوار بر مرکب خود به نام «شهبا» بود ... چون حالت وحی از او برطرف شد، سوره مائده را بر ما قرائت فرمود».(۲)

۳. امام باقر علیه السلام فرمود: «هر کس هر روز پنجشنبه سوره مائده را قرائت کند ایمانش به ظلم و شرک آلوده نخواهد شد».(۳)

۱- مجمع‌البیان، ج ۳، ص ۱۵۰

۲- همان

۳- همان

ص: ۲۷

می‌دانیم که قرآن برای فهمیدن و عمل کردن است و بدون عمل سودی نخواهد بخشید.

ص: ۲۸

سوره انعام

در فضیلت تلاوت این سوره روایات بسیاری رسیده است.

۱. ابَیّ بن کعب از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت می‌کند که حضرت فرمود:

«سوره انعام یکباره بر من نازل شـد، هفتاد هزار فرشـته آن را بـدرقه می‌کردند، در حالی که تسبیح و حمد خداوند بر زبانشان جاری بود. هر که آن را قرائت کند آن هفتاد هزار فرشته به عدد هر آیه‌ای از این سوره هر روز و شب بر او درود می‌فرستند».(۱)

۲. جابر بن عبـداللّه انصاری از رسول خدا صـلی الله علیه و آله روایت می‌کند: هر که سه آیه اوّل سوره انعام را تا وَیَعْلَمُ مَا تَکْسِبُونَ تلاوت کند، خداوند چهل هزار فرشته را موکّل می‌سازد که ثواب عبادتی همچون عبادت آنها را تا روز قیامت برای او بنویسند».(۲)

۳. ابوبصیر از امام صادق علیه السلام روایت می‌کند که حضرت فرمود:

سوره انعام یکباره نازل شده، هفتاد هزار فرشته آن را بدرقه و احترام و تعظیم می‌کردند، چرا که در هفتاد موضع آن نام خدا آمده

۱- مجمع‌البیان، ج ۴، ص ۵، آغاز سوره انعام

۲- همان

ص: ۲۹

است. اگر مردم فضیلتی را که در قرائت آن است می‌دانستند، هرگز آن را ترک نمی‌گفتند. سپس افزود: کسی که حاجتی نزد خداوند داشته باشد و بخواهد به اجابت برسد، چهار رکعت نماز بخواند با سوره حمد و انعام و پس از نماز بگوید:

یا کَریمُ، یا کَریمُ، یا کَریمُ، یا عَظیمُ، یا عَظیمُ، یا عَظیمُ، یا اعظَمُ مِن کُلّ عَظیم، یا سَمیعَ الدُّعاءِ، یا مَن لا تُغَیّرُهُ الأیّامُ وَاللَّیالی، صَلّ عَلی مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَارحَم ضَعفی وَفَقری وَفاقَتی وَمَسکَنَتی فَإِنَّکَ أعلَمُ بِها مِنّی وَأنتَ أعلَمُ بِحاجَتی، یا مَن رَحِمَ الشَّیخَ یَعقُوبَ حینَ رَدَّ عَلَیهِ یوسُفَ قُرَّةَ عَینِهِ، یا مَن رَحِمَ أیُّوبَ بَعدَ طُولِ بَلائِهِ، یا مَن رَحِمَ مُحَمَّداً وَ مِنَ الیُتمِ آواهُ وَنَصَرَهُ عَلی جَبابِرَةِ قُرَیشٍ وَطَواغیتِها وَأمکَنَهُ مِنهُم، یا مُغیثُ، یا مُغیثُ، یا مُغیثُ

این را مرتّباً تکرار می‌کنی، به کسی که جان من در اختیار اوست سوگند اگر خدا را این‌چنین بخوانی، سپس هر حاجتی داری از خدا بخواهی، خداوند همه آنها را به تو خواهد داد».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۴، ص ۶، آغاز سوره انعام

ص: ۳۰

سوره اعراف

در تفسیر عیاشی از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود: «هر که سوره اعراف را در هر ماه بخواند در روز قیامت از کسانی خواهد بود که نه ترسی بر آنهاست و نه غمی دارند» (مِنَ الَّذِینَ لَاخَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَ لَاهُمْ یَحْزَنُونَ .

«و اگر در هر جمعه بخواند، روز قیامت از کسانی است که بی‌حساب به بهشت می‌رود».

و نیز فرمود: «در این سوره آیات محکمه‌ای است، تلاوت و قیام به آنها را فراموش نکنید، زیرا اینها روز رستاخیز در پیشگاه خدا برای کسانی که آنها را خوانده‌اند گواهی می‌دهند».(۱)

از روایت بالا به‌خوبی استفاده می‌شود روایاتی که درباره فضیلت سوره‌ها آمده است به این معنی نیست که تنها قرائت این سوره‌ها دارای آن‌همه نتایج بزرگ است، بلکه آنچه به این خواندن ارزش نهایی می‌بخشد همان ایمان به مفاد آنها و سپس عمل کردن بر طبق آن است. ازاین‌رو در ادامه روایت می‌خوانیم:

قِرائَتُها

۱- تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۲

ص: ۳۱

وَتِلاوَتُها وَالقِيامُ بِها.

و نیز در همان روایت می‌خوانیم کسی که این سوره را بخواند، روز قیامت مصداق الَّذِينَ لَاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ است و این در حقیقت اشاره لطیفی به آیه ۳۵ همین سوره است که می‌فرماید:

فَمَنِ اتَّقَى وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَاهُمْ يَحْزَنُونَ آنان که تقوا پیشه سازند و (خویش و جامعه را) اصلاح کنند، نه ترسی خواهند داشت و نه غمی».

چنانکه ملاحظه می‌کنید این مقام مخصوص کسانی است که تقوا داشته باشند و در مسیر اصلاح گام بردارند.

به علاوه اصولًا قرآن کتاب «عقیده» و «عمل» است و قرائت و تلاوت مقدّمه‌ای بر این موضوع محسوب می‌شود.

راغب در مفردات در ذیل مادّه «تلاوت» می‌گوید: مراد از يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ (۱) این است که با علم و عمل از آیات قرآن پیروی می‌کنند.

یعنی «تلاوت» مفهومی بالاتر از «قرائت» دارد و با نوعی تدبّر و تفکّر و عمل همراه است.

۱- سوره بقره، آیه ۱۲۱

ص: ۳۲

سوره انفال

در روایات فضیلت بسیاری برای تلاوت این سوره ذکر شده، مانند روایتی که امام صادق علیه السلام فرمود:
«مَن قَرَأ الأنفالَ وَبَرائَةً فی کُلّ شَهرٍ لَم یَدخُلهُ نِفاقٌ أبَداً وَکانَ مِن شیعَةِ أمیرِالمُؤمِنینَ علیه السلام حَقّاً وَیَأکُلُ یَومَ القِیامَةِ مِن مَوائِدِ الجَنَّةِ مَعَهُم حَتّی یَفرُغَ النّاسُ مِنَ الحِسابِ
؛ هر که سوره‌های انفال و برائت را در هر ماه بخواند، هرگز روح نفاق در وجودش وارد نخواهد شد و از پیروان حقیقی امیرمؤمنان علی علیه السلام خواهد بود و روز رستاخیز از مائده‌های بهشتی همراه آنها بهره می‌گیرد، تا مردم از حساب خویش فارغ شوند».(۱)
چنانکه سابقاً هم اشاره شد، فضایل سوره‌های قرآن و پاداش‌های بزرگی که به تلاوت‌کنندگان وعده داده شده، تنها در پرتو خواندن الفاظ آن به دست نمی‌آید، بلکه خواندن مقدّمه‌ای است برای اندیشه و آن وسیله‌ای است برای فهم که مقدّمه‌ای است برای عمل.
و چون در سوره‌های انفال و برائت صفات منافقان و همچنین

۱- مجمع‌البیان، ج ۴، ص ۵۱۶، ذیل آیه مورد بحث

ص: ۳۳

مؤمنان راستین تشریح شده، کسانی که آن را بخوانند و در زندگی خود مجسّم کنند هیچ‌گاه گرفتار روح نفاق نخواهند شد.

و نیز از آنجا که در این سوره‌ها به صفات مجاهدان راستین و گوشه‌ای از فداکاری‌های سرور مجاهدان علی علیه السلام اشاره شده، کسانی که محتویات این دو سوره را درک و اجرا کنند از شیعیان راستین آن حضرت خواهند بود.

ص: ۳۴

سوره توبه

در روایات اسلامی اهمّیّت خاصّی به تلاوت این سوره و سوره انفال داده شده است، از جمله در روایتی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ بَرائَةً وَالأنفالَ فی کُلّ شَهرٍ لَم یَدخُلهُ نِفاقٌ أبَداً وَکانَ مِن شیعَةِ أمیرِالمُؤمِنِینَ حَقّاً

؛ کسی که سوره‌های برائت و انفال را در هر ماه بخواند روح نفاق در او داخل نمی‌شود و از پیروان راستین علی علیه السلام خواهد بود». (۱)

اینکه در روایات بر خواندن سوره‌های قرآن تأکید شده، در حقیقت اشاره به محتوای سوره و اثر سازنده آن در تربیت فرد و اجتماع است که آن‌هم بدون فهم معنی و آمادگی برای عمل ممکن نیست.

در سوره‌های برائت و انفال، صفوف مؤمنان راستین و منافقان و خطوط اصلی زندگی هر یک به‌روشنی بیان شده و برای کسانی که مرد عمل هستند نه سخن، راه را کاملًا روشن ساخته است.

بنابراین تلاوت آنها به ضمیمه فهم محتوا و مجسّم کردن آن در

۱- وسائل‌الشیعه، ج ۶، ص ۲۵۰

ص: ۳۵

زندگی، این اثر فوق‌العاده را دارد و آنها که به قرآن و آیات نورانیش همانند یک افسون می‌نگرند در حقیقت از روح این کتاب تربیتی و انسان‌ساز بیگانه‌اند.

اهمّیّت نکات مختلفی که در این سوره به آن اشاره شده تا آن پایه است که پیامبر صلی الله علیه و آله در حدیثی فرمود: «سوره‌های برائت و توحید با هفتاد هزار صف از صفوف ملائکه بر من نازل شد و هرکدام اهمّیّت این دو سوره را سفارش می‌کردند».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۵، ص ۱، ذیل آیه مورد بحث

ص: ۳۶

سوره یونس

در روایتی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ یُونُسَ فی کُلّ شَهرَینِ أو ثَلاثَةٍ لَم یَخف عَلَیهِ أن یَکونَ مِنَ الجاهِلِینَ وَکانَ یَومَ القِیامَةِ مِنَ‌المُقَرَّبِینَ

؛ کسی که سوره یونس را در هر دو یا سه ماه بخواند، بیم آن نمی‌رود که از جاهلان و بی‌خبران باشد و روز قیامت از مقرّبان خواهد بود».(۱)

این بدان است که آیات هشداردهنده و بیدارکننده در این سوره فراوان است و اگر با دقّت و تأمّل خوانده شود، تاریکی جهل را از روح آدمی برطرف می‌سازد و اثر آن دست‌کم چند ماه در وجود او خواهد ماند و هرگاه علاوه بر درک و فهم محتوای سوره، به آن نیز عمل کند، به‌یقین روز رستاخیز در زمره مقرّبان قرار خواهد گرفت.

۱- تفسیر نورالثقلین، ج ۲، ص ۲۹۰

ص: ۳۷

سوره هود

درباره فضیلت این سوره در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأ هـذِهِ السُّورَةَ اعطِیَ مِنَ الأجرِ وَالثَّوابِ بِعَـدَدِ مَن صَدَّقَ هُوداً وَالأنبِیاءَ عَلَیهِمُ السَّلامُ وَمَن کَذَّبَ بِهِم وَکانَ یَومَ القِیامَةِ فِی دَرَجَةِ الشُّهَداءِ وَحُوسِبَ حِساباً یَسیراً

؛ کسی که این سوره را بخوانـد، پـاداش و ثوابی به تعـداد کسـانی که به هود و سـایر پیـامبران ایمـان آوردنـد و کسـانی که آنها را تکذیب کردند خواهد داشت و روز قیامت در مقام شهدا قرار می‌گیرد و حساب آسانی خواهد داشت».(۱)

روشن است که تنها تلاوت خشک و خالی این اثر را نـدارد، بلکه تلاوت همراه با اندیشه و سـپس عمل است که انسان را به مؤمنان پیشـین نزدیـک و از منکران پیـامبران دور می‌سـازد و بـدین‌رو به تعـداد هر یـک از آنهـا پاداشـی خواهـد داشت و چون با شـهیدان امّت‌های گذشته هم هدف خواهد بود، جای تعجّب نیست که در درجه آنان قرار گیرد و حسابی ساده و آسان داشته باشد.

از امام باقر علیه السلام روایت شده است که فرمود: «کسی که سوره هود

۱- مجمع‌البیان، ج ۵، ص ۲۳۹، آغاز سوره هود

ص: ۳۸

را در هر جمعه قرائت کنـد، خداونـد او را روز قیامت در زمره پیامبران مبعوث خواهد کرد و خطاهایی که مرتکب شده، روز قیامت برشمرده نمی‌شود».(۱)

و نیز از امام صادق علیه السلام در روایتی فرمود: «کسی که این سوره را بنویسد و با خود داشته باشد، خداوند نیروی فوق‌العاده‌ای به او خواهد داد و کسـی که آن را به همراه داشـته باشد و با دشمن بجنگد، بر او پیروز و غالب می‌شود، تا آنجا که هر کس او را ببیند از او می‌ترسد».(۲)

گرچـه افراد ظـاهربین و راحت‌طلب از این احـادیث چنین برداشت می‌کننـد که فقـط همراه بـودن خـطّ و نقش قرآن بـا انسـان برای رسـیدن به این هدف‌ها بس است، ولی روشن است که منظور آن است که همچون یک دسـتورالعمل و برنامه زندگی همراه داشـته باشد، پیوسته این برنامه را بخواند و اجرا کند در این صورت آن همه آثار را خواهد داشت، چه اینکه در این سوره دستور استقامت، مبارزه با فساد، همبسـتگی در راه هدف، و بخشـی از تجربیّات و تاریخ اقوام پیشین که هر کدام از آنها یک درس پیروزی بر دشمن است وجود دارد.

۱- وسائل‌الشیعه، ج ۷، ص ۴۱۰، ح ۹۱۷۱۶

۲- تفسیر برهان، ج ۲، ص ۲۰۶

ص: ۳۹

سوره یُوسُف

در روایات اسلامی برای تلاوت این سوره فضایل مختلفی ذکر شده است، از جمله در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:
«مَن قَرَأَ سورَهَٔ یُوسُفَ فی کُلّ یومٍ أو فی کُلّ لَیلَهٍٔ بَعَثَهُ اللّهُ یَومَ القِیامَهِٔ وَجمالُهُ مِثلُ جَمالِ یُوسُفَ وَلا یُصیبُهُ فَزَعٌ یَومَ القِیامَهِٔ وَکانَ مِن خِیارِ عِبادِ اللّهِ الصّالِحینَ
؛ هر کس سوره یوسف را در هر روز یا هر شب بخواند، خداوند او را روز رستاخیز برمی‌انگیزد در حالی که زیباییش همچون زیبایی یوسف است و روز قیامت هیچ‌گونه ناراحتی به او نمی‌رسد و از بندگان صالح خدا خواهد بود». (۱)
باز تکرار می‌کنیم روایاتی که در بیان فضیلت سوره‌های قرآن آمده، به‌معنی خواندن سطحی بدون تفکّر و عمل نیست، بلکه تلاوتی است مقدّمه تفکّر و تفکّری است سرآغاز عمل. و با توجّه به محتوای این سوره روشن است که اگر کسی برنامه زندگی خود را از آن بگیرد و در برابر طوفان‌های شدید شهوت، مال، جاه، مقام، خویشتن‌داری کند، تا آنجا که سیاه‌چال زندان را توأم با پاکدامنی بر

۱- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث

ص: ۴۰

قصر آلوده شاهان مقدّم دارد، چنین کسی زیبایی روح و جان او همانند زیبایی یوسف است و در قیامت که هر چیز پنهانی آشکار می‌شود، جمال خیره‌کننده‌ای پیدا خواهد کرد و در صف بندگان صالح خدا خواهد بود.

گفتنی است که در چند حدیث از تعلیم دادن این سوره به زنان نهی شده،(۱) شاید به این علّت که آیات مربوط به همسر عزیز مصر و زنان هوسباز مصری، با تمام عفّت بیانی که در آن رعایت شده، برای برخی زنان ممکن است تحریک‌کننده باشد، ولی به‌عکس تأکید شده سوره نور که مشتمل بر آیات حجاب است به آنها تعلیم شود.

البتّه روی‌هم‌رفته اسناد این روایات چندان قابل اعتماد نیست.

به علاوه در برخی روایات عکس این مطلب دیده می‌شود و در آن، تشویق به تعلیم این سوره به خانواده‌ها شده است.(۲)

از این گذشته، دقّت در آیات این سوره نشان می‌دهد که نه‌تنها هیچ نقطه منفی برای زنان در آن وجود ندارد، بلکه ماجرای زندگی آلوده همسر عزیز مصر درس عبرتی است برای کسانی که گرفتار وسوسه‌های شیطانی می‌شوند.

۱- بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۵۵

۲- مجمع‌البیان، آغاز سوره

ص: ۴۱

سوره رعد

در فضیلت این سوره همین بس که در حدیثی از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمودند:

«مَن قَرَا سُورَةَ الرَّعدِ أُعطِیَ مِن الأَجْرِ عَشْرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ سَحَابٍ مَضى وَکُلِّ سَحَابٍ یَکُونُ إلی یَوْمِ القِیَامَةِ وَکَانَ یَوْمَ القَیامَةِ مِنَ المُوفِینَ بِعَهْدِ اللّهِ تَعَالی

؛ هر کس سوره رعد را بخواند، به عدد هر قطعه ابری که در گذشته در آسمان بوده و یا در آینده خواهد بود، خداوند ده حسنه برای او می‌نویسد و روز قیامت از کسانی خواهد بود که به عهد الهی خود وفا کرده است».

(همانگونه که کراراً گفته‌ایم، این مقام والا از آن کسی است که آن را بخواند و در آیاتش بیندیشد و به آن عمل کند).(۱)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره رعد

ص: ۴۲

سوره ابراهیم و حِجر

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ إبراهیمَ وَالحِجرِ اعطِیَ مِنَ‌الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن عَبَدَ الأصنامَ وَبِعَدَدِ مَن لَم یَعبُدها

؛ کسی که سوره ابراهیم و حِجر را بخواند، خداوند به تعداد هر یک از کسانی که بت می‌پرستیدند و آنها که بت نمی‌پرستیدند، ده حسنه به او می‌دهد».(۱)

همان‌گونه که بارها گفته‌ایم، پاداش‌هایی که درباره تلاوت سوره‌های قرآن وارد شده، پاداشی است در برابر خواندن توأم با اندیشه و سپس عمل.

و چون در سوره‌های ابراهیم و حِجر بحث از توحید و شرک و شاخه‌ها و فروع آن به میان آمده، مسلّماً توجّه و عمل به محتوای آنها چنان فضیلتی را نیز در بر خواهد داشت، یعنی آدمی را به رنگ خود درمی‌آورَد و شایسته چنان مقام و پاداشی می‌کند.

۱- مجمع‌البیان، در آغاز این سوره

ص: ۴۳

سوره نحل

در برخی روایات از پیامبر صلی الله علیه و آله در فضیلت این سوره نقل شده که فرمود:
«مَن قَرَأها لَم یُحاسِبهُ اللّهُ تَعالی بِالنّعَمِ الَّتِی أنعَمَها عَلَیهِ فی دارِ الدُّنیا
؛ کسی که این سوره را بخواند خداوند او را در برابر نعمت‌هایی که در این جهان به او بخشیده محاسبه نخواهد کرد».(۱)
روشن است تلاوت این آیات که بخش مهمّی از نعمت‌های الهی را برشمرده، آن‌هم تلاوتی توأم با تفکّر و سپس تصمیم‌گیری و عمل و گام نهادن در طریق شکرگزاری، سبب می‌شود که هر نعمتی را درست در هدفی که برای آن آفریده شده مصرف کنند و با چنین حالی دیگر چه محاسبه‌ای از او خواهند کشید، مگر نعمت را به‌جا مصرف ننموده است؟

۱- مجمع البیان، ج ۶، ص ۳۴۷

ص: ۴۴

سوره اسراء

از پیامبر صلی الله علیه و آله و امام صادق علیه السلام برای کسی که این سوره را بخواند پاداش فراوانی نقل شده است، از جمله در روایتی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ بَنی‌إسرائیلَ فی کُلّ لَیلَةِ الجُمُعَةِ لَم یَمُت حَتّی یُدرِکَ القائِمَ وَیَکُونَ مِن أصحابِهِ

؛ کسی که سوره بنی‌اسرائیل را هر شب جمعه بخواند، از دنیا نخواهد رفت تا اینکه قائم را درک کند و از یارانش خواهد بود».(۱)

بارها گفته‌ایم که پاداش‌ها و فضیلت‌هایی که برای سوره‌های قرآن بیان شده هرگز برای خواندن تنها نیست، بلکه خواندنی است که توأم با تفکّر و اندیشه و سپس الهام گرفتن برای عمل بوده باشد.

مخصوصاً در یکی از روایات مربوط به فضیلت این سوره می‌خوانیم:

«فَرَقَّ قَلبُهُ عِندَ ذِکرِ الوالِدَین

؛ کسی که این سوره را بخواند و هنگامی که به توصیه‌های خداوند در مورد پدر و مادر در این سوره می‌رسد عواطف او تحریک شود و احساس محبّت بیشتر نسبت به پدر و مادر کند»(۲) دارای چنان پاداشی است.

۱- بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۳۱۰

۲- مصباح الکفعمی، ص ۴۴۱

ص: ۴۵

بنـابراین الفـاظ قرآن هرچنـد بی‌شک محترم و پرارزش است، ولی این الفاظ مقـدّمه‌ای است برای معانی و آن مقـدّمه‌ای است برای عمل.

به هر صورت مجموعه بحث‌های عقیدتی، اخلاقی و اجتماعی در این سوره نسـخه کاملی را تشکیل می‌دهد برای ارتقا و تکامل بشر در زمینه‌های مختلف.

جالب اینکه این سوره با «تسبیح» خدا شروع می‌شود و با «حمد و تکبیر» او پایان می‌گیرد.

تسبیح نشانه‌ای است برای پاک‌سازی و پیراستن از هرگونه عیب و نقص.

حمد نشانه‌ای است برای آراستن به صفات فضیلت و تکبیر رمز پیشرفت و عظمت است.

ص: ۴۶

سوره کهف

در فضیلت این سوره روایات بسیاری نقل شده که اهمّیّت فوق‌العاده محتوای آن را بیان می‌کند، از جمله:

۱. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «آیا سوره‌ای را به شما معرّفی کنم که هفتاد هزار فرشته هنگام نزولش آن را بدرقه کردند و عظمتش آسمان و زمین را پر کرد؟»

یاران عرض کردند: آری.

فرمود: «آن سوره کهف است. هر کس آن را روز جمعه بخواند خداوند تا جمعه دیگر او را می‌آمرزد».

و طبق روایتی او را از گناه حفظ می‌کند ... و به او نوری می‌بخشد که به آسمان می‌تابد و از فتنه دجّال محفوظ خواهد ماند.(۱)

۲. در حدیث دیگری پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «هر که دَه آیه از اوّل سوره کهف را حفظ کند، «دجّال» به او زیانی نمی‌رساند و کسی که آیات آخر سوره را حفظ کند، نور و روشنایی برای او در قیامت

۱- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث.

ص: ۴۷

خواهد بود».(۱)

۳. از امام صادق علیه السلام روایت شده است: «کسی که در هر شب جمعه سوره کهف را بخواند شهید از دنیا می‌رود و با شهدا مبعوث می‌شود و روز قیامت در صف شهدا قرار می گیرد».(۲)

بارها گفته‌ایم که عظمت سوره‌های قرآن، آثار معنوی و برکات اخلاقیش به سبب محتوای آن، یعنی ایمان و عمل به آن است.

و چون یکی از مهم‌ترین بخش‌های این سوره داستان قیام جمعی از جوانان باشخصیّت بر ضدّ طاغوت و دجّال زمان خود بود، قیامی که جانشان را به خطر افکند و تا سرحدّ مرگ پیش رفتند، امّا خدا آنها را حفظ کرد. توجّه به این واقعیّت می‌تواند نور ایمان را در دل‌های آماده شعله‌ور سازد و او را در برابر گناهان و وسوسه دجّالان و حل شدن در محیط فاسد حفظ کند.

اوصاف تکان‌دهنده‌ای که از مجازات‌های دوزخ در آیات این سوره به چشم می‌خورد و نیز سرنوشت شومی که در انتظار مستکبران است در آیات این سوره انعکاس وسیع یافته، توجّه به علم بی‌پایان خدا که در ضمن مثال جالبی در این سوره بیان شده، همگی می‌تواند این اثر را تکمیل کند. انسان را از فتنه‌های شیاطین حفظ کند، نور پاکی در قلب او بیفشاند و با شهدایش محشور سازد.

۱- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث.

۲- همان

ص: ۴۸

سوره مریم

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است: «هر کس این سوره را بخواند به تعداد کسانی که زکریّا را تصدیق یا تکذیب کردند و نیز یحیی و مریم و عیسی و موسی و هارون و ابراهیم و اسحاق و یعقوب و اسماعیل، آری به تعداد هر یک از آنها خداوند ده حسنه به او می‌دهد.، همچنین به تعداد کسانی که (به‌دروغ و تهمت) برای خدا فرزندی قائل شدند و به تعداد کسانی که فرزند قائل نشدند».(۱)

در حقیقت این حدیث دعوت به تلاش و کوشش در دو خطّ مختلف می‌کند: خطّ حمایت از پیامبران و پاکان و نیکان، خطّ مبارزه با مشرکان و منحرفان و آلودگان، زیرا می‌دانیم این ثواب‌های بزرگ را به کسانی نمی‌دهند که تنها الفاظ را بخوانند و عملی بر طبق آن انجام ندهند، بلکه این الفاظ مقدّس مقدّمه‌ای است برای عمل.

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «هر کس مداومت بر خواندن این سوره کند، از دنیا نخواهد رفت مگر

۱- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث

ص: ۴۹

اینکه خدا به برکت این سوره او را از نظر جان و مال و فرزند بی‌نیاز می‌سازد».(۱)

این غنا و بی‌نیازی مسلّماً بازتابی است از جای گرفتن محتوای سوره در درون جان انسان و انعکاسش در خلال اعمال، رفتار و گفتار او.

۱- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث

ص: ۵۰

سوره طه

روایات متعدّدی درباره عظمت و اهمّیّت این سوره در منابع اسلامی وارد شده است.

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود: «خداوند سوره طه و یس را پیش از آفرینش آدم دو هزار سال برای فرشتگان بازگو کرد، هنگامی که فرشتگان این بخش از قرآن را شنیدند گفتند:

«طُوبی لِامَّةٍ یَنزِلُ هذا عَلَیها وَطُوبی لِأجوافٍ تَحمِلُ هذا وَطُوبی لِألسُنٍ تُکَلّمُ بِهذا

؛ خوشا به حال امّتی که این سوره‌ها بر آنها نازل می‌شود، خوشا به دل‌هایی که این آیات را در خود می‌پذیرد و خوشا به زبان‌هایی که این آیات بر آن جاری می‌شود».(۱)

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«لا تَدعُوا قِرائَةَ سُورَةِ طه، فَإنَّ اللّهَ یُحِبُّها وَیُحِبُّ مَن قَرَأَها وَمَن أدمَنَ قِرائَتَها أعطاهُ اللّهُ یَومَ القِیامَةِ کِتابَهَ بِیَمِینِهِ وَلَم یُحاسِبهُ بِما عَمِلَ فِی الإسلامِ وَاعطِیَ فِی‌الآخِرَةِ مِنَ‌الأجرِ حَتّی یَرضی

؛ تلاوت سوره طه را ترک نکنید، زیرا خدا آن را دوست می‌دارد و دوست می‌دارد کسانی که

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۱

ص: ۵۱

آن را تلاوت کنند. هر که تلاوت آن را ادامه دهد خداوند روز قیامت نامه اعمالش را به دست راستش می‌سپارد و آنچه را که در اسلام انجام داده محاسبه نمی‌کند (بلکه) در آخرت آن‌قدر به او پاداش می‌دهد که راضی شود».(۱)

در حدیث دیگری پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأها اعطِیَ یَومَ القِیامَةِ ثَوابَ المُهاجِرینَ وَالأنصارِ

؛ هر که آن را بخواند روز رستاخیز ثواب مهاجران و انصار نصیبش خواهد شد».(۲)

باز لازم می‌دانیم این حقیقت را تکرار کنیم که این‌همه پاداش‌های عظیم که برای تلاوت سوره‌های قرآن از پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمّه علیهم السلام به ما رسیده، هرگز مفهومش این نیست که تنها با تلاوت این‌همه نتیجه عاید انسان شود، بلکه منظور تلاوتی است که مقدّمه اندیشه باشد، اندیشه‌ای که آثارش در تمام اعمال و گفتار انسان متجلّی شود و اگر محتوای اجمالی این سوره را در نظر بگیریم خواهیم دید که روایات فوق تناسب کاملی با محتوای این سوره دارد.

۱- نورالثقلین، ج ۳، ص ۳۶۶

۲- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۱

ص: ۵۲

سوره انبیا

از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله در فضیلت تلاوت این سوره نقل شده‌است:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الأنبِیاءِ حاسَبَهُ اللّهُ حِساباً یَسیراً وَصافَحَهُ وَسَلَّمَ عَلَیهِ کُلُّ نَبِیٍّ ذُکِرَ اسمُهُ فِیالقُرآنِ

؛ هر که سوره انبیا را بخواند خداوند حساب او را آسان می‌کند (و روز قیامت در محاسبه اعمالش سختگیری نخواهد کرد) و هر پیامبری که نام او در قرآن ذکر شده با او مصافحه کرده و بر او درود می‌فرستد».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الأنبِیاءِ حُبّاً لَها کانَ مِمَّن رافَقَ النَّبِیّینَ أجمَعینَ فی جَنّاتِ النَّعیمِ وَکانَ مَهیباً فی أعیُنِ النّاسِ فِیالحَیاةِ الدُّنیا

؛ هر کس سوره انبیاء را از روی عشق و علاقه بخواند، با همه پیامبران در باغ‌های پرنعمت بهشت رفیق و همدم می‌شد و در زندگی دنیا نیز در چشم مردم پرابّهت خواهد بود».(۲)

جمله «حُبّاً لَها؛ از روی عشق و علاقه به این سوره» در واقع کلیدی است برای فهم معنای روایاتی که در زمینه فضیلت

۱- نورالثقلین، ج ۳، ص ۴۱۲

۲- همان

ص: ۵۳

سوره‌های قرآن به ما رسیده، یعنی هدف تنها تلاوت و خواندن الفاظ نیست، بلکه عشق به محتواست و مسلّماً عشق به محتوا بدون عمل معنی ندارد و اگر کسی ادّعایی کند که من عاشق فلان سوره‌ام، امّا عملش برضدّ مفاهیم آن باشد دروغ می‌گوید.

بارها گفته‌ایم که قرآن کتاب عقیده و عمل است و خواندن، مقدّمه‌ای است برای اندیشیدن و آن مقدّمه‌ای برای ایمان و عمل.

ص: ۵۴

سوره حج

در حدیثی پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الحَجّ اعطِیَ مِنَ‌الأجرِ کَحَجَّةٍ حَجَّها وَعُمرَةٍ اعْتَمَرَها بِعَدَدِ مَن حَجَّ وَاعتَمَرَ فیما مَضی وَفیما بَقِیَ

؛ هر که سوره حج را بخواند، خداوند پاداش حج و عمره را به او می‌دهد به تعداد تمام کسانی که در گذشته و آینده حج و عمره به‌جا آورده یا خواهند آورد».(۱)

بی‌شک این ثواب و فضیلت عظیم تنها برای تلاوت لفظی نیست، تلاوتی است اندیشه‌ساز و اندیشه‌ای است عمل‌پرور.

در حقیقت کسی که این سوره و محتوای آن را از مبدأ و معاد گرفته، تا دستورهای عبادی، اخلاقی و مسائل مربوط به جهاد و مبارزه با ستمگران، در اعماق جان خود قرار دهد و برنامه عملی خود سازد، پیوندی با تمام مؤمنان گذشته و آینده از نظر معنوی و روحانی پیدا می‌کند؛ پیوندی که او را در اعمال آنها شریک و آنها را نیز در اعمال او سهیم می‌سازد، بی‌آنکه از پاداش آنان چیزی کاسته شود. و حلقه اتّصالی خواهد بود بین همه افراد باایمان در

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۶۸، آغاز سوره حج

ص: ۵۵

تمام قرون و اعصار.

و با این اوصاف و شرایط، ثواب و پاداشی که در حدیث فوق آمده عجیب به نظر نمی‌رسد.

ص: ۵۶

سوره مؤمنون

در روایات فضیلت بسیاری برای این سوره بیان شده است.

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأ سورَهَٔ المُؤمِنِینَ بَشَّرَتهُ المَلائِکَهُٔ یَومَ القِیامَهِٔ بِالرَّوحِ وَالرَّیحانِ وَما تَقِرُّ بِهِ عَینُهُ عِندَ نُزُولِ مَلَکِ المَوتِ

؛ هر که سوره مؤمنون را تلاوت کند، فرشتگان در روز قیامت او را به روح و ریحان بشارت می‌دهند و هنگامی که فرشته مرگ برای قبض روح او می‌آید چنان بشارتی به او می‌دهد که چشمش روشن می‌شود».(۱)

و در روایتی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَهَٔ المُؤمِنینَ خَتَمَ اللّهُ لَهُ بِالسَّعادَهِٔ إذا کانَ یُدمِنُ قِرائتَها فی کُلّ جُمُعَهٍٔ وَکانَ مَنزِلُهُ فِیالفِردَوسِ الأعلی مَعَالنَّبِیّینَ وَالمُرسَلِینَ

؛ هر که سوره مؤمنون را بخواند و در هر جمعه آن را ادامه دهد، خداوند پایان زندگی او را باسعادت قرار می‌دهد و جایگاه او فردوس اعلی (بهشت برین) است، همراه پیامبران و رسولان».

تکرار این معنی را ضروری می‌دانیم که ذکر فضایل تلاوت

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۹۸

ص: ۵۷

سوره‌ها هرگز به‌معنی خواندن خالی از اندیشه، تصمیم و عمل نیست که این کتاب آسمانی کتاب تربیت، انسان‌سازی و برنامه‌های عملی است. و به‌راستی چنانچه کسی برنامه‌های عقیدتی و عملی خود را با محتوای این سوره و حتّی چند آیه آغازین که بیان صفات مؤمنان است تطبیق دهد، آن‌همه افتخارات باید نصیب او شود.

لذا در برخی روایات از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شده که هنگام نزول آغاز این سوره فرمود:

«لَقَد انزِلَ الَیَّ عَشرُ آیاتٍ مَن أقامَهُنَّ دَخَلَ الجَنَّةَ

؛ دَه آیه بر من نازل شده که هر کس آنها را برپا دارد وارد بهشت خواهد شد».(۱)

تعبیر به «أقام» (برپا دارد) به جای «قرأ» (بخواند)، گویای همان حقیقتی است که در بالا اشاره کردیم که هدف اصلی به کار بستن محتوای این آیات در متن زندگی است، نه فقط خواندن.

۱- روح‌المعانی، ج ۱۸، ص ۲

ص: ۵۸

سوره نور

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمو:

«مَن قَرَأ سورَةَ نُورٍ اعطِیَ مِنَ‌الأجرِ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ مُؤمِنٍ وَمُؤمِنَةٍ فیما مَضی وَفیما بَقِیَ

؛ کسی که سوره نور را بخوانـد (و محتوای آن را در زندگی خود به کار بندد) خداوند به عدد هر زن و مرد باایمانی در گذشته و آینده، دَه حسنه به‌عنوان پاداش به او خواهد داد».(۱)

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«حَصّنُوا أموالَکُم وَفُروجَکُم بِتِلاوَةِ سورَةِ النُّورِ وَحَصّنُوا بِها نِساءَکُم، فإِنَّ مَن أدمَنَ قِراءَتَها فی کُلّ یَومٍ أو فی کُلّ لَیلَةٍ لَم یَزنِ أحَدٌ مِن أهلِ بَیتِهِ أبَداً حَتّی یَمُوتَ

؛ امـوال خـود را از تلـف و دامـان خـود را از ننـگ بی‌عفّتی حفـظ کنیـد بـا تلاوت سوره نور و زنانتـان را در پرتو دسـتورهایش از انحرافات مصون داریـد که هر که قرائت این سوره را هر شب ادامه دهـد، هرگز کسـی از خانواده او تا پایان عمر گرفتار عمل منافی عفّت نخواهد شد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۱۲۲، آغاز سوره نور

۲- مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث

ص: ۵۹

چنانکه در این روایت آمده، هر که بر آن مداومت کند خداوند او و فرزندانش را از آلودگی به زنا حفظ می‌کند.

این بدان است که محتوای سوره «نور» دستورهای مهمّی درباره مبارزه با انحرافات جنسی دارد:

دستور تسریع ازدواج مجرّدان.

دستور حجاب.

دستور ترک چشم‌چرانی و نگاه‌های هوس‌آلود.

دستور ترک شایعه‌پراکنی و نسبت‌های ناروا.

و سرانجام دستور اجرای حدّ شرعی درباره زنان و مردان زناکار.

توجّه به محتوای سوره که از طرق گوناگون و مؤثّر به مبارزه با عوامل انحراف از جادّه عفّت برخاسته، نکته اصلی حدیث مزبور و همچنین مفهوم عملی آن را روشن می‌سازد.

ص: ۶۰

سوره فرقان

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الفُرقانِ بُعِثَ یَومَ القِیامَةِ وَهُوَ یُؤمِنُ أنَّ السّاعَةَ آتِیَةٌ لا رَیبَ فیها وَأنَّ اللّهَ یَبعَثُ مَن فِی‌القُبورِ

؛ کسی که سوره فرقان را بخواند (و به محتوای آن بیندیشد و در اعتقاد و عمل از آن الهام گیرد)، روز قیامت مبعوث می‌شود در حالی که در صف مؤمنان به رستاخیز است، کسانی که یقین داشتند که قیامت فرامی‌رسد و خداوند مردگان را به زندگی جدید بازمی‌گرداند».(۱)

در حدیث دیگری اسحاق بن عمّار از حضرت ابوالحسن موسی بن جعفر علیه السلام روایت کرده که فرمود:

«لا تَدَع قِراءَةَ سورَةِ تَبارَکَ الَّذی نَزَّلَ الفُرقانَ عَلی عَبدِهِ فَإنَّ مَن قَرَأَها فی کُلّ لَیلَةٍ لَم یُعَذِّبهُ اللّهُ أبَداً وَلَم یُحاسِبهُ وَکانَ مَنزِلُهُ فِی‌الفِردَوسِ الأعلی

؛ تلاوت سوره تبارک (فرقان) را ترک مکن، چرا که هر کس آن را در هر شب بخواند، خداوند هرگز او را عذاب نمی‌کند و مورد حساب قرار نمی‌دهد و جایگاهش در بهشت برین است».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۱۵۹، ذیل آیه مورد بحث

۲- صدوق، ثواب الاعمال، ص ۱۰۹

ص: ۶۱

در این سوره صفات بندگان خالص خدا شرح داده شده که هر کس به‌راستی آن را از جان و دل بخواند و صفات و اعمال خود را بر آن منطبق سازد جایگاهش فردوس اعلی است.

ص: ۶۲

سوره شعراء

درباره اهمّیّت تلاوت این سوره در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ الشُّعَراءِ کانَ لَهُ مِنَ الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن صَدَّقَ بِنوحٍ وَکَذَّبَ بِهِ وَهُودٍ وَشُعَیبٍ وَصالِحٍ وَابراهیمَ وَبِعَدَدِ مَن کَذَّبَ بِعیسی وَصَدَّقَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

؛ هر که سوره شعرا را بخواند، به عدد کسانی که نوح را تصدیق یا تکذیب کرداند ده حسنه برای او خواهد بود و همچنین هود، شعیب، صالح و ابراهیم و به عدد همه کسانی که تکذیب عیسی و تصدیق محمّد صلی الله علیه و آله کرده‌اند».(۱)

ناگفته روشن است که این‌همه پاداش برای تلاوت منهای اندیشه و عمل نیست، بلکه قراین متعدّدی در روایات فضایل سوره‌هاست که نشان می‌دهد منظور تلاوتی است که مقدّمه تفکّر و سپس اراده و عمل باشد که در گذشته به آن اشاره کرده‌ایم.

اتّفاقاً تعبیری که در حدیث مزبور آمده نیز مؤیّد همین مطلب است، زیرا استحقاق حسنات به تعداد تصدیق‌کنندگان

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۱۸۳، آغاز سوره شعراء

ص: ۶۳

و تکذیب‌کنندگان انبیا به سبب قرار گرفتن در خطّ تصدیق‌کنندگان و بیگانگی با خطّ تکذیب‌کنندگان است.

ص: ۶۴

سوره نمل

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأ طس سُلَیمانَ کانَ لَهُ مِنَ الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن صَدَّقَ بِسُلَیمانَ وَکَذَّبَ بِهِ وَهُودٍ وَشُعَیبٍ وَصالِحٍ وَابراهیمَ وَیَخرُجُ مِن قَبرِهِ وَهُوَ یُنادی لاإلهَ إلّااللّهُ

؛ هر که سوره طس سلیمان (سوره نمل) را بخواند خداوند به تعداد کسانی که سلیمان را تصدیق یا تکذیب کردند و همچنین هود، شعیب، صالح و ابراهیم علیهم السلام، ده حسنه به او می‌دهد و هنگام رستاخیز که از قبرش بیرون می‌آید، ندای لاإله‌إلّااللّه سر می‌دهد».(۱)

هر چند در این سوره سخن از موسی و سلیمان و داوود و صالح و لوط است و سخنی از هود و شعیب و ابراهیم به میان نیامده، ولی از این جهت که همه انبیا از نظر دعوت یکسانند، این تعبیر جای تعجّب نیست.

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم: «هر که طواسین ثلاث (سوره‌های شعراء، نمل، قصص که با طس شروع شده‌اند) را

۱- مجمع‌البیان، ج ۷، ص ۲۰۹، آغاز سوره نمل

ص: ۶۵

در شب جمعه بخواند از اولیاءاللّه خواهد بود و در جوار او و سایه لطف و حمایتش قرار می گیرد».(۱)

۱- ثواب الاعمال، به نقل از نورالثقلین، ج ۴، ص ۷۴

ص: ۶۶

سوره قصص

در حدیثی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله فرمود:

«وَمَن قَرَأ طسم القَصـص اعطِیَ مِنَ‌الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن صَدَّقَ بِمُوسی وَکَذَّبَ بِهِ وَلَم یَبقَ مَلَکٌ فِی‌السَّماواتِ وَالارضِ الّا شَهِدَ لَهُ یَومَ القِیامَهِْ انَّهُ کانَ صادِقاً

؛ هر که سوره قصـص را بخواند به تعداد هر یک از کسانی که موسـی را تصدیق یا تکذیب کردند دَه حسنه به او داده خواهد شد و فرشته‌ای در آسمان‌ها و زمین نیست، جز آنکه روز قیامت بر صدق او گواهی می‌دهد».(۱)

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السـلام آمده است: «هر که طواسـینِ ثلاث (سوره‌های قصـص، نمل، شـعراء) را در شب جمعه بخوانـد از دوسـتان خـدا و در جوار او و در کنف حمایت او قرار خواهـد گرفت و در دنیا هرگز فقر و ناامنی و ناراحتی شدیـد پیـدا نخواهد کرد و در آخرت خداوند آن‌قدر از مواهب خود به او می‌بخشد که راضی شود و برتر از راضی بودن».(۲)

۱- تفسیر مجمع‌البیان، آغاز سوره قصص

۲- ثواب الاعمال طبق نقل تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۱۰۶، آغاز سوره قصص

ص: ۶۷

بدیهی است این‌همه پاداش از آنِ کسانی است که با خواندن این سوره در صف موسی علیه السلام و مؤمنان راستین و در خطّ مبارزه با «فرعون» ها و «قارون» ها قرار گیرند، در مشکلات در برابر دشمن زانو نزنند و ذلّت تسلیم را بر خود هموار نکنند که این‌همه موهبت را ارزان به کسی نمی‌دهند، بلکه مخصوص کسانی است که می‌خوانند و می‌اندیشند و برنامه عمل خویش قرار می‌دهند.

ص: ۶۸

سوره عنکبوت

از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:

«وَمَن قَرَأ سورَةَ العَنکَبوتِ کانَ لَهُ مِنَ الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ المُؤمِنِینَ وَالمُنافِقینَ

؛ هر که سوره عنکبوت را بخواند، به تعداد تمام مؤمنان و منافقان، دَه حسنه برای او نوشته می‌شود».(۱)

مخصوصاً درباره تلاوت سوره عنکبوت و روم در شب بیست و سوم ماه رمضان، فضیلت فوق‌العاده‌ای وارد شده است تا آنجا که در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ العَنکَبُوتِ وَالرُّوم فی شَهرِ رَمَضانَ لَیلَةَ ثَلاثٍ وَعِشرِینَ فَهُوَ وَاللّهِ مِن أهلِ الجَنَّةِ لا أستَثنی فیهِ أبَداً وَلا أخافُ أن یَکتُبَ اللّهُ عَلَیَّ فی یَمینی إثماً وَإنَّ لِهاتَینِ السُّورَتَینِ مِنَ اللّهِ مَکاناً

؛ هر که سوره‌های عنکبوت و روم را در شب بیست و سوم ماه رمضان تلاوت کند، به خدا سوگند اهل بهشت است و من هیچ‌کس را از این موضوع استثنا نمی‌کنم و نمی‌ترسم که خداوند در این سوگند قاطع من گناهی بر من بنویسد و مسلّماً این دو سوره در پیشگاه خدا بسیار ارج دارد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۲۷۱

۲- ثواب الاعمال، طبق نقل تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۱۴۷

ص: ۶۹

بی‌شک محتوای پربار این دو سوره و درس‌های مهمّ توحیدی آن و برنامه‌های سازنده عملی که در آن ارائه شده، کافی است هر انسانی را که اهل اندیشه و الهام و عمل باشد، به بهشت جاویدان سوق دهد.

بلکه شاید اگر تنها از نخستین آیه سوره عنکبوت الهام بگیریم، مشمول سوگند امام صادق علیه السلام شویم، همان آیه‌ای که موضوع امتحان عمومی انسان‌ها را مطرح کرده و می‌گوید: همه بدون استثنا در بوته آزمایش قرار می‌گیرند تا سیه‌روی شوند آنان‌که غش دارند.

چگونه ممکن است انسان این آزمون عظیم را کاملًا باور داشته باشد و خود را برای آن آماده نسازد و اهل تقوا نگردد؟

ص: ۷۰

سوره روم

علاوه بر حدیثی که در فضیلت سوره عنکبوت به آن اشاره کردیم، در روایتی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«وَمَن قَرَأها کانَ لَهُ مِنَ‌الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ مَلَکٍ سَبَّحَ لِلّهِ ما بَینَ السَّماءِ وَالأرضِ وَأدرَکَ ما ضَیَّعَ فی یَومِهِ وَلَیلَتِهِ

؛ هر که سوره روم را بخواند، به تعداد هر فرشته‌ای که در میان آسمان و زمین تسبیح خدا می‌گوید دَه حسنه پاداش خواهد داشت و آنچه را در روز و شب از دست داده جبران خواهد کرد».(۱)

بدیهی است کسی که محتوای این سوره را که سراسر درس توحید خدا و دادگاه بزرگ قیامت است، در روح و جان خود جای دهد و مراقبت پروردگار را در هر لحظه در خود ببیند و روز جزا و محکمه عدل الهی را مسلّم بداند، تقوای الهی چنان قلبش را پر می‌کند که شایسته چنین پاداشی بزرگ است.

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۲۹۴، آغاز سوره روم

ص: ۷۱

سوره لقمان

روایات متعدّدی در فضیلت قرائت این سوره از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمّه علیهم السلام نقل شده، از جمله در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ لُقمانَ کانَ لُقمانُ لَهُ رَفیقاً یَومَ القِیامَةِ وَاعطِیَ مِنَ‌الحَسَناتِ عَشراً بِعَدَدِ مَن عَمِلَ بِالمَعروفِ وَعَمِلَ بِالمُنکَرِ

؛ هر که سوره لقمان را بخواند لقمان در قیامت رفیق و دوست اوست و به تعداد کسانی که کار نیک یا بد انجام داده‌اند (به حکم امر به‌معروف و نهی از منکر در برابر آنها) دَه حسنه به او داده می‌شود».(۱)

و در حدیث دیگری امام باقر علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ لُقمانَ فی کُلّ لَیلَةٍ وَکَّلَ اللّهُ بِهِ فی لَیلَتِهِ ثَلاثِینَ مَلَکاً یَحفَظونَهُ مِن إبلیسَ وَجُنودِهِ حَتّی یُصبِحَ فَإن قَرَأها بِالنَّهارِ لَم یَزالوا یَحفَظونَهُ مِن إبلِیسَ وَجُنودِهِ حَتّی یُمسِیَ

؛ هر که سوره لقمان را در شب بخواند، خداوند سی فرشته را مأمور حفظ او تا به صبح در برابر شیطان و لشکرش می‌کند و اگر در روز بخواند این سی فرشته او را تا غروب از ابلیس و لشکرش حفاظت می‌کنند».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۳۱۲

۲- همان

ص: ۷۲

بارها گفته‌ایم و باز می‌گوییم که این‌همه فضیلت، ثواب و افتخار برای خواندن یک سوره قرآن، بدان است که تلاوت مقدّمه اندیشه و فکر و آن نیز مقدّمه عمل است و تنها با لقلقه لسان نباید این‌همه فضیلت را انتظار داشت.

ص: ۷۳

سوره سجده

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«وَمَن قَرَأ الم تَنزیلَ وَتَبارَکَ الَّذی بِیَدِهِ الْمُلْکُ، فَکَأَنَّما أحیا لَیلَةَ القَدرِ

؛ هر که سوره الم‌تنزیل و تبارک را بخواند مانند آن است که شب قدر را احیا گرفته».(۱)

و در روایتی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ السَّجدَةِ فی کُلِّ لَیلَةِ جُمُعَةٍ أعطاهُ اللّهُ کِتابَهُ بِیَمینِهِ وَلَم یُحاسِبهُ بِما کانَ مِنهُ وَکانَ مِن رُفَقاءِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَأهلِ بَیتِهِ

؛ هر که سوره سجده را در هر شب جمعه بخواند خداوند نامه اعمالش را به دست راست او می‌دهد و گذشته‌اش را می‌بخشاید و از دوستان محمّد صلی الله علیه و آله و اهل‌بیتش علیهم السلام خواهد بود».(۲)

در این سوره چون بحث‌های گسترده‌ای از مبدأ و معاد و مجازات‌های مجرمان در روز رستاخیز و درس‌های هشداردهنده‌ای مربوط به مؤمنان و کافران آمده است، بی‌شک تلاوت آن- البتّه تلاوتی که سرچشمه اندیشه و اندیشه‌ای که مبدأ

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۳۲۴

۲- همان

ص: ۷۴

تصمیم‌گیری و حرکت بوده باشد- می‌تواند چنان انسان را بسازد که مشمول این‌همه فضیلت و افتخار شود و اثر بیدارکننده‌اش همچون احیای شب قدر و نتیجه‌اش قرار گرفتن در صف اصحاب‌الیمین و رسیدن به افتخار دوستی پیامبر و آلش علیهم السلام گردد.

ص: ۷۵

سوره احزاب

در فضیلت این سوره در حدیثی پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الأحزابِ وَعَلَّمَها أهلَهُ

...

اعطِیَ الأمانَ مِن عَذابِ القَبرِ

؛ کسی که سوره احزاب را تلاوت کند و به خانواده خود تعلیم دهد ...

از عذاب قبر در امان خواهد بود».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن کانَ کَثیرَ القِراءَةِ لِسورَةِ الأحزابِ کانَ یَومَ القِیامَةِ فی جِوارِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَآلِهِ وَأزواجِهِ

؛ هر که سوره احزاب را بسیار تلاوت کند، روز قیامت در جوار پیامبر صلی الله علیه و آله و خاندان او خواهد بود».(۲)

کراراً گفته‌ایم که این‌گونه فضایل و افتخارات تنها با تلاوت بی‌روح و عاری از هرنوع اندیشه و عمل به دست نمی‌آید، تلاوتی لازم است که مبدأ اندیشه و اندیشه‌ای که افق فکر انسان را چنان روشن سازد که پرتوش در اعمال او ظاهر شود.

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۳۳۴، آغاز سوره احزاب

۲- همان

ص: ۷۶

سوره سبأ

در روایات اسلامی درباره اهمّیّت این سوره و تلاوت آن تعبیرات جالبی دیده می‌شود، از جمله در حدیثی از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ سَبَإٍ لَم یَبقَ نَبِیٌّ وَلا رَسولٌ إلّا کانَ لَهُ یَومَ القِیامَةِ رَفیقاً وَمُصافِحاً

؛ هر که سوره سبأ را بخواند، در قیامت تمام انبیا و رسولان رفیق و همنشین او خواهند بود و همگی با او مصافحه می‌کنند».(۱)

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمود:

«مَن قَرَأَ الحَمدَینِ جَمیعاً سَبَإٍ وَفاطِرٍ فی لَیلَةٍ لَم یَزَل لَیلَتُهُ فی حِفظِ اللّهِ تَعالی وَکِلاءَتِهِ فَإن قَرَأَهُما فی نَهارِهِ لَم یُصِبهُ فی نَهارِهِ مَکروهٌ وَاعطِیَ مِن خَیرِ الدُّنیا وَخَیرِ الآخِرَةِ ما لَم یَخطُر عَلی قَلبِهِ وَلَم یَبلُغ مُناهُ

؛ هر کس دو سوره‌ای را که با حمد آغاز می‌شود (سوره‌های سبأ و فاطر) در یک شب بخواند، تمام آن شب را در حفظ و حراست الهی خواهد بود و اگر آن دو را در روز بخواند، هیچ مکروهی به او نمی‌رسد و آن‌قدر از خیر دنیا و آخرت به او داده می‌شود که هرگز به قلبش

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۳۷۵، آغاز سوره سبا

ص: ۷۷

خطور نکرده و فکر و آرزویش به آن نرسیده است».(۱)

همان‌گونه که در آغاز هر سوره‌ای یادآور شده‌ایم، مسلّماً این پاداش‌های عظیم نصیب کسانی نمی‌شود که تنها به خواندن و لقلقه زبان قناعت کنند، بلکه خواندن باید مقدّمه‌ای باشد برای اندیشیدن که آن نیز انگیزه عمل است.

مثلًا کسی که این سوره را می‌خواند از این نکته آگاه می‌شود که قوم سبأ بر اثر کفران نعمت‌های بی‌حساب الهی چنان زندگانیشان در هم کوبیده شد که عبرت همگان گشتند و سرنوشت آنها ضرب‌المثلی برای جهانیان شد. چنین انسانی به شکر نعمت، شکری آمیخته با جنبه‌های عملی می‌پردازد و شاکران نعمت خداوند در حفظ و امان او خواهند بود.

در این زمینه شرح بیشتری در فضیلت سوره نور آوردیم.

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۳۷۵، آغاز سوره سبا

ص: ۷۸

سوره فاطر

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:
«مَن قَرَأَ سورَةَ المَلائِکَةِ دَعَتهُ یَومَ القِیامَةِ ثَلاثَةُ أبوابٍ مِنَ‌الجَنَّةِ أنِ ادخُل مِن أیّ الأبوابِ شِئتَ
؛ هر کس سوره فاطر را بخواند، روز قیامت سه در از درهای بهشت او را به‌سوی خود دعوت می‌کند که از هر کدام می‌خواهی وارد شو!»(۱)

با توجّه به اینکه می‌دانیم درهای بهشت همان عقاید و اعمال صالحی است که سبب وصول به بهشت می‌شود، چنانکه در برخی روایات دری به‌عنوان «باب‌المجاهدین» یا مانند آن ذکر شده، ممکن است این روایت اشاره به ابواب سه‌گانه اعتقاد به توحید، معاد، رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله باشد.

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «دو سوره قرآن مجید (پشت سر هم قرار دارد؛ سوره‌های) سبأ و فاطر که با «الحمدللّه» آغاز می‌شود، هر کس آنها را در شب بخواند، خداوند او را در کنف حمایت خود حفظ می‌کند و هر کس در روز بخواند، ناراحتی به او نمی‌رسد و آن‌قدر خداوند خیر دنیا و آخرت

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره فاطر

ص: ۷۹

به او می‌بخشد که بر قلب کسی خطور نکرده و آرزوی کسی به آن نرسیده است».(۱)

چنانکه قبلًا هم گفته‌ایم، قرآن برنامه عمل است و تلاوت آن سرآغاز تفکّر و ایمان و آن نیز وسیله‌ای است برای عمل به محتوای آن و این‌همه پاداش‌های عظیم نیز از همین‌جا و با همین شرایط تحقّق می‌یابد.

۱- ثواب الاعمال، طبق نقل تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۳۴۵

ص: ۸۰

سوره یس

سوره «یس» به گواهی احادیث، یکی از مهم‌ترین سوره‌های قرآن است، به‌گونه‌ای که در احادیث «قلب قرآن» نام گرفته است.

در حدیثی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«إنَّ لِکُلّ شَیءٍ قَلباً وَإنَّ قَلبَ القُرآنِ یس

؛ هر چیزی قلب دارد و قلب قرآن یس است». (۱)

در حدیثی از امام صادق علیه السلام نیز همین معنی آمده است و در ذیل آن می‌افزاید:

«مَن قَرَأَها قَبلَ أن یَنامَ أو فی نَهارِهِ قَبلَ أن یُمسِیَ کانَ فی نَهارِهِ مِنَ‌المَحفوظینَ وَالمَرزوقینَ حَتّی یُمسِیَ وَمَن قَرَأَها فی لَیلِهِ قَبلَ أن یَنامَ وَکَّلَ اللّهُ بِهِ مِائَةَ ألفِ مَلَکٍ یَحفَظونَهُ مِن کُلّ شَیطانٍ رَجیمٍ وَمِن کُلّ آفَةٍ

؛ هر کس آن را قبل از خواب، یا در روز پیش از غروب بخواند، در تمام طول روز محفوظ و پرروزی خواهد بود، تا اینکه غروب شود و هر کس آن را در شب پیش از خفتن بخواند، خداوند هزار فرشته را بر او مأمور می‌کند که وی را از هر شیطان رانده‌شده و هر آفتی حفظ کنند». و به دنبال آن فضایل مهمّ دیگری نیز بیان

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره یس

ص: ۸۱

می‌فرماید.(۱)

و در حدیث دیگری از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«سورَةُ یس تُدعی فِی‌التَّوراةِ المُعِمَّةُ قیلَ وَ ما المُعِمَّةُ؟ قالَ تَعُمُّ صاحِبَها خَیرَ الدُّنیا وَالآخِرَةِ

؛ سوره یس در تورات عمومیّت‌آفرین نامیده شده، پرسیدند: از چه رو به آن «عمومیّت‌آفرین» گفته می‌شود؟ فرمود:

زیرا کسی که همدم و همنشین این سوره باشد او را مشمول تمام خیر دنیا و آخرت می‌کند».(۲)

روایات دیگری نیز در این زمینه در کتاب‌های شیعه و اهل‌سنّت آمده است.

به این ترتیب باید اعتراف کرد که شاید کمتر سوره‌ای در قرآن مجید دارای این‌همه فضیلت بوده باشد.

و همان‌گونه که بارها گفته‌ایم، این فضیلت برای کسانی نیست که تنها الفاظ آن را بخوانند و مفاهیم آن را به طاق نسیان زنند، بلکه این عظمت به سبب محتوای عظیم این سوره است؛ محتوایی بیدارگر، ایمان‌بخش، مسؤولیّت‌آفرین و تقوازا که وقتی انسان در آن بیندیشد و این اندیشه در اعمال او پرتوافکن شود، خیر دنیا و آخرت را برای او به ارمغان می‌آورَد.

فی‌المثل در آیه ۶۰ این سوره سخن از پیمانی به میان می‌آورد که خداوند از تمام فرزندان آدم گرفته که شیطان را پرستش نکنند

۱- وسائل‌الشیعه، ج ۴، ص ۸۸۶، باب ۴۸ از ابواب قرائهٔ القرآن

۲- همان.

ص: ۸۲

چون شیطان دشمن آشکاری است: أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَیْکُمْ یَا بَنِی آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّیْطَانَ إِنَّهُ لَکُمْ عَدُوٌّ مُبِینٌ.

روشن است که هرگاه انسان به این پیمان الهی پایبند باشد، همان‌گونه که در احادیث مزبور آمده، از هر شیطان رانده‌شده‌ای در امان خواهد بود، ولی اگر این آیه را سرسری بخواند و در عمل از دوستان مخلص و یاران وفادار شیطان باشد، نمی‌تواند به این افتخار بزرگ نایل شود، همچنین درباره فرد فرد آیات و کلمات این سوره باید این محاسبه را انجام داد.

ص: ۸۳

سوره صافات

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ وَالصّافاتِ اعطِیَ مِنَ‌الأجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ جِنّ وَشَیطانٍ وَتَباعَدَت عَنهُ مَرَدَةُ الشَّیاطِینِ وَبَرَءَ مِنَ‌الشّرکِ وَشَهِدَ لَهُ حافِظاهُ یَومَ القِیامَةِ إنَّهُ کانَ مُؤمِناً بِالمُرسَلینَ

؛ کسی که سوره صافّات را بخواند، به تعداد هر جنّ و شیطان ده حسنه به او داده می‌شود، شیاطین متمرّد از او فاصله می‌گیرند و از شرک پاک می‌شود و دو فرشته‌ای که مأمور حفظ او هستند، روز قیامت درباره او شهادت می‌دهند که به رسولان خداوند ایمان داشته است».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ الصّافاتِ فی کُلّ یَومِ جُمُعَةٍ لَم یَزَل مَحفوظاً مِن کُلّ آفَةٍ مَدفوعاً عَنهُ کُلُّ بَلِیَّةٍ فی حَیاتِهِ الدُّنیا مَرزوقاً فِی‌الدُّنیا بِأوسَعِ ما یَکُونُ مِنَ‌الرّزقِ وَلَم یُصِبهُ اللّهُ فی مالِهِ وَلا وُلدِهِ وَلا بَدَنِهِ بِسُوءٍ مِن شَیطانٍ رَجیمٍ وَلا جَبّارٍ عَنیدٍ وَإن ماتَ فی یَومِهِ أو لَیلَتِهِ بَعَثَهُ اللّهُ شَهیداً وَأماتَهُ شَهیداً وَأدخَلَهُ الجَنَّةَ مَعَ‌الشُّهَداءِ فی دَرَجَةٍ مِنَ‌الجَنَّةِ

؛ کسی که سوره صافّات را در هر روز جمعه بخواند، از هر

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره صافات

ص: ۸۴

آفتی محفوظ می‌مانـد و هر بلایی در زنـدگی دنیا از او دفع می‌شود، خداوند وسیع‌ترین روزی را در اختیارش می‌گذارد و او را در مال، فرزندان و بدن گرفتار زیان‌های شیطان رجیم و گردنکشان عنود نمی‌سازد و اگر در آن روز و شب از دنیا برود، خداوند او را شهید برمی‌انگیزد و شهید می‌میراند و او را در بهشت با شهدا هم‌درجه می‌سازد».(۱)

بـا تـوجّه به محتـوای این سـوره، علّت این‌همه ثواب‌هـای عظیم برای تلاـوت آن روشن می‌شـود، زیرا می‌دانیم که هـدف از تلاـوت انـدیشه، سـپس اعتقاد و بعـد از آن عمل است و بی‌شک هر که این سوره را با این کیفیّت تلاوت کنـد، هم از شـرّ شـیاطین محفوظ خواهد ماند، هم از شرک پاک می‌شود، هم با داشتن اعتقاد صحیح و محکم و اعمال صالح و پند آموختن از سرگذشت انبیا و اقوام پیشین، در زمره شهیدان قرار خواهد گرفت.

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره صافات

ص: ۸۵

سوره ص

در فضیلت این سوره که به سبب آغاز آن «ص» نام گرفته، در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ «ص» اعطِیَ مِنَ‌الاجرِ بِوَزنِ کُلّ جَبَلٍ سَخَّرَهُ اللّهُ لِداوُدَ حَسَناتٌ وَعَصَمَهُ اللّهُ أن یُصِرَّ عَلی ذَنبٍ صَغیراً او کَبیراً

؛ کسی که سوره «ص» را بخواند، به اندازه هر کوهی که خدا مسخّر داوود فرموده بود حسنه به او می‌دهد و از آلوده شدن و اصرار بر گناه کوچك و بزرگ حفظ می‌کند».(۱)

و در حدیثی امام باقر علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ «ص» فی لَیلَةِ الجُمُعَةِ اعطِیَ مِن خَیرِ الدُّنیا وَالآخِرَةِ ما لَم یُعطَ أحَدٌ مِنَ النّاسِ إلّانَبِیٌّ مُرسَلٌ أو مَلَکٌ مُقَرَّبٌ وَأدخَلَهُ اللّهُ الجَنَّةَ وَکُلَّ مَن أحَبَّ مِن أهلِ بَیتِهِ حَتّی خادِمَهُ الَّذی یَخدُمُهُ

؛ کسی که سوره «ص» را در شب جمعه بخواند، از خیر دنیا و آخرت آن‌قدر (از سوی خداوند) به او بخشیده می‌شود که به هیچ‌کس داده نشده، جز پیامبران مرسَل و فرشتگان مقرّب و خدا او و کسانی از خانواده‌اش را که به آنها علاقه دارد،

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۴۶۳، آغاز سوره ص

ص: ۸۶

وارد بهشت می کند، حتّی خدمتگذاری که به او خدمت می کرده».(۱)

هر گـاه محتوای این سوره را در کنـار این پاداش‌هـا ببینیم، پیونـد و ارتبـاط این پاداش‌ها بـا آن تعلیمـات روشن می‌شود و بـار دیگر تأکیدی است بر این حقیقت که منظور، تلاوت خشک و بی‌روح نیست، بلکه تلاوتی است اندیشه‌برانگیز و تصـمیم‌آفرین، اندیشه و تصمیمی که انگیزه عمل شود و محتوای سوره را در زندگی انسان منعکس سازد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۸، ص ۴۶۳، آغاز سوره ص

ص: ۸۷

سوره زمر

در احادیث اهمّیّت فوق‌العاده‌ای به تلاوت این سوره داده شده، از جمله در حدیثی از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سُورَةَ الزُّمَرِ لَم یَقطَعِ اللّهُ رَجاهُ وَأعطاهُ ثَوابَ الخائِفِینَ الَّذینَ خافوا اللّهَ تَعالی

؛ کسی که سوره زمر را قرائت کند، خداوند امیدش را (از رحمت خود) قطع نخواهد کرد و پاداش کسانی را که از خدا می‌ترسند به او عطا می‌کند».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الزُّمَرِ أعطاهُ اللّهُ مِن شَرَفِ الدُّنیا وَالآخِرَةِ وَأَعَزَّهُ بِلا مالٍ وَلا عَشیرَةٍ حَتّی یَهابَهُ مَن یَراهُ وَحَرَّمَ جَسَدَهُ عَلَی النّارِ

؛ کسی که سوره زمر را تلاوت کند، خداوند شرف دنیا و آخرت به او می‌دهد و بدون داشتن مال و قبیله، قدرت و عزّت به او می‌بخشد آن‌چنان که هر کس او را ببیند از او حساب می‌برد، و بدن او را نیز بر آتش دوزخ حرام می‌کند».(۲)

فضیلت سوره ی قرآن برگرفته از تفسیر نمونه ؛ ص۸۷

ایسه فضیلت‌های فوق با محتوای این سوره در زمینه خوف

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره زمر

۲- همان

ص: ۸۸

از پروردگـار و امیـد به رحمت او و اخلاـص در عبـودیّت و تسـلیم مطلـق در برابر ذات پـاك حـق، بهخـوبی نشـان میدهـد که این پاداشها از آنِ کسانی است که تلاوت را مقدّمهای برای اندیشه و اندیشه را وسیلهای برای ایمان و عمل قرار میدهند. به بیان دیگر، محتوای این سوره در درون جانشـان جـای میگیرد و تجلّی آن در تمام زنـدگیشان نمایان میشود. آری چنین کسانی درخور چنان پاداش عظیم و رحمت وسیع پروردگارند.

ص: ۸۹

سوره غافر

در روایات فضایل بسیاری برای سوره‌های «حم» عموماً و سوره «غافر» خصوصاً نقل شده است.

درباره سوره‌های «حم»، پیامبر صلی الله علیه و آله در حدیثی فرمود:

«الحَوامِیمُ تاجُ القُرآنِ

؛ سوره‌های (هفتگانه) «حم» تاج قرآن است».(۱)

ابن عبّاس نیز سخنی دارد که احتمالًا آن را از پیامبر صلی الله علیه و آله یا علی علیه السلام شنیده، می‌گوید:

«لِکُلّ شَیءٍ لُبابٌ وَلُبابُ القُرآنِ الحَوامِیمُ

؛ هر چیزی مغزی دارد و مغز قرآن سوره‌های حامیم است».(۲)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«الحَوامِیمُ رَیحانُ القُرآنِ فَإذا قَرَأتُموها فَاحْمَدُوا اللّهَ وَاشکُرُوهُ بِحِفظِها وَتِلاوَتِها وَإنَّ العَبدَ لَیَقُومُ یَقرَأُ الحَوامِیمَ فَیَخرُجُ مِن فِیهِ أطیَبُ مِنَ المُسکِ الاذفَرِ وَالعَنبَرِ وَإنَّ اللّهَ لَیَرحَمُ بِالنَّهارِ تالیها وَقارِئها وَیَرحَمُ جیرانَهُ وَأصدِقائَهُ وَمَعارِفَهُ وَکُلَّ حَمیمٍ أو قَریبٍ لَهُ وَإنَّهُ فِی‌القِیامَهِ یَستَغفِرُ لَهُ العَرشُ وَالکُرسِیُّ وَمَلائِکَهُ اللّهِ المُقَرَّبُونَ

؛ سوره‌های حامیم گل‌های قرآن است هنگامی که آنها را

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره غافر(در برخی نسخ« دیباج» آمده است)

۲- همان

ص: ۹۰

تلاوت می‌کنید خدا را سپاس گویید و با حفظ و تلاوت این سوره‌ها او را شکر گزارید. هر بنده‌ای که از خواب برخیزد و سوره‌های حامیم بخواند از دهانش (روز قیامت) بوی عطر دل‌انگیزی بهتر از مشک و عنبر خارج می‌شود و خداوند خواننده این سوره‌ها را رحمت می‌کند و نیز همسایگان و دوستان و آشنایان و تمام یاران نزدیک و دور او را مشمول رحمت خویش قرار می‌دهد و روز قیامت عرش و کرسی و فرشتگان مقرّب خدا برای او استغفار می‌کنند».(۱)

در حدیث دیگری از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم:

«الحَوامیمُ سَبعٌ وَأبوابُ جَهَنَّمَ سَبعٌ تَجِیءُ کُلُّ حامِیمٍ مِنها فَتَقِفُ عَلی بابٍ مِن هذِهِ الابوابِ تَقولُ اللّهُمَّ لا تُدخِل مِن هذَا البابِ مَن کانَ یُؤمِنُ بِی وَیَقرَأُنی

؛ سوره‌های حامیم هفت سوره‌اند و درهای جهنّم نیز هفت در است، هر یک از «حامیم» ها می‌آید و در مقابل یکی از این درها می‌ایستد و می‌گوید خداوندا، کسی را که به من ایمان آورده و مرا خوانده از این در وارد مکن!»(۲)

و در خصوص سوره غافر، در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سُورَةَ حم المُؤمِنَ لَم یَبقَ رُوحُ نَبِیّ وَلا صَدیقٍ وَ لا مُؤمِنٍ إلّاصَلُّوا عَلَیهِ وَاستَغفِرُوا لَهُ

؛ هر کس سوره حامیم مؤمن را بخواند، همه ارواح انبیا وصدّیقان ومؤمنان بر او درود می‌فرستند وبرای اواستغفار می‌کنند».(۳)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره غافر

۲- روح‌المعانی، ج ۴، ص ۳۶

۳- مجمع‌البیان آغاز سوره غافر

ص: ۹۱

روشن است که این فضایل بزرگ پیوندی با آن محتوای برجسته دارد، محتوایی که هرگاه در زندگی انسان در بعد «اعتقادی» و «عملی» او انعکاس یابد، بدون شک مستحقّ این فضایل عظیم است و اگر در این روایات سخن از تلاوت به میان آمده، منظور تلاوتی است که مقدّمه‌ای برای ایمان و عمل باشد.

تعبیر پرمعنایی که در یکی از روایات نبوی وارد شده و می‌گوید:

هرکس «حم» را بخواند و به آن ایمان داشته باشد، شاهد گویای این سخن است.

ص: ۹۲

سوره فصّلت

در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ حم السَّجدَةَ اعطِیَ بِعَدَدِ کُلّ حَرفٍ مِنها عَشرَ حَسَناتٍ

؛ هر کس «حم سجده» را بخواند به تعداد هر حرفی از آن دَه حسنه به او عطا می‌شود».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ حم السَّجدَةَ کانَت لَهُ نُوراً یَومَ القِیامَةِ مَدَّ بَصَرِهِ وَسُرُوراً وَعاشَ فی هذِهِ الدُّنیا مَغبُوطاً مَحمُوداً

؛ هر که حم سجده را تلاوت کند این سوره روز قیامت نوری در برابر او می‌شود تا آنجا که چشمش کار می‌کند و مایه سرور و خوشحالی او خواهد بود و در این دنیا نیز مقامی شایسته پیدا می‌کند که مایه غبطه دیگران می‌شود».(۲)

در حدیث دیگری از بیهقی نقل شده که «خلیل بن مره» می‌گوید: پیامبر صلی الله علیه و آله هیچ شبی به خواب نمی‌رفت، مگر اینکه سوره‌های «تبارک» و «حم سجده» را می‌خواند.(۳)

مسلّم است آیات بیدارکننده این سوره با آن همه مواعظ

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۲، آغاز سوره فصّلت

۲- همان

۳- روح‌المعانی، ج ۲۴، ص ۸۴

ص: ۹۳

روشـنی‌بخش و آن معـارف غنی و پرمـایه، در صورتی که با تلاوت جـذب روح انسان شود و راهنمای زنـدگی او شود، نوری برای قیامت و وسیله مؤثّری برای پیروزی او در این جهان خواهد بود، چرا که تلاوت مقدّمه فکر است و فکر مقدّمه عمل.

نامگذاری این سوره به «فصّلت» از آیه سوم آن گرفته شده و به «حم سجده» بدین سبب است که با «حم» آغاز می‌شود و آیه ۳۷ آن آیه سجده است.

ص: ۹۴

سوره شوری

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:
«مَن قَرَأَ سورَةَ حم عسق کانَ مِمَّن یُصَلّی عَلَیهِ المَلائِکَةُ وَیَستَغفِرونِ لَهُ وَیَستَرحِمُونَ
؛ کسی که سوره شوری را تلاوت کند، از کسانی است که فرشتگان بر او رحمت می‌فرستند و برای او استغفار و طلب آمرزش می‌کنند».(۱)
و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود: «هرکه سوره شوری را بخواند روز قیامت با صورتی درخشنده همچون آفتاب محشور می‌شود تا به پیشگاه خدا می‌آید می‌فرماید: بنده من، قرائت سوره حم عسق را تداوم دادی، در حالی که پاداش آن را نمی‌دانستی، امّا اگر می‌دانستی چه پاداشی دارد هیچ‌گاه از قرائت آن خسته نمی‌شدی، ولی من امروز پاداش تو را خواهم داد، سپس دستور می‌دهد او را وارد بهشت کنند و غرق در نعمت‌های ویژه بهشتی».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۳۱، آغاز سوره شوری

۲- ثواب الاعمال، مطابق تفسیر نورالثقلین، ج ۴، ص ۵۵۶(با اندکی تلخیص)

ص: ۹۵

سوره زخرف

در احادیث فضیلت بسیاری برای تلاوت این سوره ذکر شده، از جمله در حدیثی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:
«وَمَن قَرَأَ سورَةَ الزُّخرُفِ کانَ مِمَّن یُقالُ لَهُ یَومَ القِیامَةِ یا عِبادِ لا خَوفٌ عَلَیکُمُ الیَومَ وَلا انتُم تَحزَنُونَ ادخُلُوا الجَنَّةَ بِغَیرِ حِسابٍ
؛ کسی که سوره زخرف را تلاوت کند، از کسانی است که روز قیامت به این خطاب مخاطب می‌شود: ای بندگان من، امروز نه ترسی بر شماست و نه غمی، بدون حساب وارد بهشت شوید». (۱)
البتّه خطاب یَا عِبَادِ لَاخَوْفٌ عَلَیْکُمُ الْیَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ همان چیزی است که در آیه ۶۸ این سوره آمده و جمله ادْخُلُوا الْجَنَّةَ از آیه ۷۰ گرفته شده و جمله بِغَیْرِ حِسَابٍ از لوازم کلام و آیات دیگر قرآن است.
در هر صورت این بشارت بزرگ و فضیلت بی‌حساب تنها با تلاوت خالی از اندیشه و ایمان و عمل حاصل نمی‌شود، زیرا تلاوت مقدّمه‌ای است برای اندیشه و ایمان و عمل ثمره آن است.

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره زخرف

ص: ۹۶

سوره دخان

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الدُخّانِ لَیلَةَ الجُمُعَةِ وَیَومَ الجُمُعَةِ بَنَی‌اللّهُ لَهُ بَیتاً فِی‌الجَنَّةِ

؛ هر که سوره دخان را شب و روز جمعه بخواند خداوند خانه‌ای در بهشت برای او بنا می‌کند».(۱)

در حدیث دیگری فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الدُخّانِ فی لَیلَةِ أصبَحَ یَستَغفِرُ لَهُ سَبعونَ الفَ مَلَکٍ

؛ هرکه سوره دخان را در شب بخواند صبح می‌کند در حالی که هفتاد هزار فرشته برای او استغفار می‌کنند».(۲)

در حدیثی ابوحمزه ثمالی از امام باقر علیه السلام نقل کرده:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الدُخّانِ فی فَرائِضِهِ وَنَوافِلِهِ بَعَثَهُ اللّهُ مِنَ الآمِنِینَ یَومَ القِیامَةِ وَاظَلَّهُ تَحتَ ظِلِّ عَرشِهِ وَحاسَبَهُ حِساباً یَسیراً وَاعطی کِتابَهُ بِیَمینِهِ

؛ کسی که سوره دخان را در نمازهای فریضه و نافله بخواند، خداوند او را در زمره کسانی که روز قیامت در امنیّت به‌سر می‌برند مبعوث می‌کند و او را در سایه عرشش قرار می‌دهد و حساب را بر او آسان می‌گیرد و نامه اعمالش را به دست راستش می‌دهد».(۳)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره دخان

۲- همان

۳- همان

ص: ۹۷

سوره جاثیه

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«وَمَن قَرَأَ حامیمَ الجاثِیَةَ سَتَرَ اللّهُ عَورَتَهُ وَسَکَّنَ رَوعَتَهُ عِندَ الحِسابِ

؛ کسی که سوره جاثیه را بخواند (و البتّه در آن بیندیشد و در زندگی خود به کار بندد) خداوند عیوب او را روز قیامت می‌پوشاند و ترس او را هنگام حساب به آرامش مبدّل می‌سازد».(۱)

در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الجاثِیَةِ کانَ ثَوابُها أن لا یَرَی النّارَ أَبَداً وَلا یَسمَعُ زَفیرَ جَهَنَّمَ وَلا شَهیقَها وَهُوَ مَعَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

؛ هر کس سوره جاثیه را (با فکر و اندیشه‌ای که مقدّمه عمل باشد) تلاوت کند، ثوابش این است که هرگز آتش دوزخ را نمی‌بیند و صدای ناله جهنّم را نمی‌شنود و همنشین محمّد صلی الله علیه و آله خواهد بود».(۲)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره جاثیه

۲- همان

ص: ۹۸

سوره احقاف

در فضیلت این سوره در حدیثی پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمود:

«وَمَن قَرَأَ سورَةَ الاحقافِ اعطِیَ مِنَ‌الاجرِ بِعَدَدِ کُلّ رَملٍ فِی‌الدُّنیا عَشرُ حَسَناتٍ وَمُحِیَ عَنهُ عَشرُ سَیّئاتٍ وَرُفِعَ لَهُ عَشرُ دَرَجاتٍ

؛ هر کس سوره احقاف را بخواند، به ازای هر دانه شن که در این دنیاست ده حسنه به او داده می‌شود و ده سیّئه محو می‌گردد و ده درجه بر درجاتش افزوده می‌شود».(۱)

«احقاف» جمع «حِقف» (بر وزن رزق) به‌معنی شن‌های روان است که بر اثر وزش باد در بیابان‌ها به صورت مستطیل و کج و معوج روی هم انباشته می‌شود. سرزمین قوم «عاد» را ازاین‌رو «احقاف» نامیدند که ریگستانی به این شکل بود. تعبیر حدیث مزبور ناظر به همین معناست.

بدیهی است این گونه حسنات و درجات تنها برای تلاوت الفاظ نیست، بلکه تلاوتی است سازنده و بیدارگر، در مسیر ایمان و تقوا. و محتوای سوره احقاف به‌راستی چنین اثری دارد، اگر

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره احقاف

ص: ۹۹

انسان طالب حقیقت و آماده عمل باشد.

و در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ کُلَّ لَیلَةٍ أو کُلَّ جُمُعَةٍ سورَةَ الاحقافِ لَم یُصِبهُ اللّهُ بِرَوعَةٍ فِی‌الدُّنیا وَآمَنَهُ مِن یَومِ القِیامَةِ

؛ هر کس سوره احقاف را هر شب یا هر جمعه بخوانـد، خداوند وحشت دنیا را از او برمی‌دارد و او را روز قیامت از وحشت در امان می‌دارد».(۱)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره احقاف

ص: ۱۰۰

سوره محمّد

در حدیثی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ مُحَمَّدٍ کانَ حَقّاً عَلَی‌اللّهِ أن یَسقِیَهُ مِن أنهارِ الجَنَّةِ

؛ کسی که سوره محمّد را تلاوت کند، بر خدا حقّ است که او را از نهرهای بهشت سیراب سازد».(۱)

و در روایتی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الَّذینَ کَفَرُوا (سورَةَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله) لَم یَرتَب ابَداً وَلَم یَدخُلهُ شَکٌّ فی دینِهِ ابَداً وَلَم یَبتَلِهِ اللّهُ بِفَقرٍ ابَداً وَلا خَوفِ سُلطانٍ ابَداً وَلَم یَزَل مَحفُوظاً مِنَ الشّرکِ وَالکُفرِ ابَداً حَتّی یَمُوتَ فَاِذا ماتَ وَکَّلَ اللّهُ بِهِ فی قَبرِهِ الفَ مَلَکٍ یُصَلُّونَ فی قَبرِهِ وَیَکونُ ثَوابُ صَلاتِهِم لَهُ وَیُشَیّعونَهُ حَتّی یُوقِفوهُ مَوقِفَ الامنِ عِندَ اللّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَیَکونَ فی امانِ اللّهِ وَامانِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

؛ هر کس سوره محمّد را بخواند، هرگز در دین تردید نمی‌کند و هرگز خداوند او را به فقر در دین مبتلا نمی‌سازد و هرگز ترسی از سلطانی نخواهد داشت و همواره تا آخر عمر از شرک و کفر محفوظ و در امان خواهد بود و چون می‌میرد خداوند هزار فرشته را مأمور می‌کند که در قبرش نماز بخوانند و ثواب نمازهایشان از آنِ اوست و این هزار فرشته

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۴۴، آغاز سوره محمّد

ص: ۱۰۱

همچنان با او هستند تا در عرصه محشر در محلّ امن و امانی او را متوقّف کنند و پیوسته در امان خدا و محمّد صلی الله علیه و آله است».(۱)

روشن است کسانی که محتوای این آیات را در جان خود جای دهند و در پیکار با دشمنان سرسخت و بی‌رحم و بی‌منطق تردید و تزلزل به خود راه ندهند، هم پایه‌های دین و ایمانشان قوی می‌شود و هم ترس و ذلّت و فقر از آنها برچیده خواهد شد و هم در قیامت در جوار رحمت الهی متنعّم‌اند.

و در حدیث دیگری فرمود:

«مَن ارادَ ان یَعرِفَ حالَنا وَحالَ أعدائِنا فَلیَقرَأ سورَةَ مُحَمَّدٍ فَإنَّهُ یَراها آیَةً فینا وَآیَةً فیهِم

؛ هر کس بخواهد حال ما و دشمنان ما را بنگرد، سوره محمّد را بخواند که آیه‌ای درباره ماست و آیه‌ای درباره آنها».(۲)

این حدیث را مفسّران اهل‌سنّت نیز نقل کرده‌اند(۳) و بیانگر این واقعیّت است که نمونه اکمل ایمان، اهل‌بیت پیامبر صلی الله علیه و آله بودند و نمونه بارز کفر و نفاق بنی‌امیّه. درست است که در این سوره تصریحی به‌عنوان اهل‌بیت و بنی‌امیّه نیامده، ولی چون از دو گروه مؤمن ومنافق و ویژگی‌های آنها بحث شده است پیش از هر چیز اشاره به آن دو مصداق روشن می‌کند و در عین حال مانع از شمول سوره نسبت به سایر افراد مؤمن و منافق نیست.

۱- ثواب الاعمال مطابق نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۲۵

۲- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۴۴، آغاز سوره محمّد

۳- آلوسی در روح‌المعانی، ج ۲۶، ص ۳۳ و سیوطی در درّالمنثور، ج ۶، ص ۴۶

ص: ۱۰۲

سوره فتح

در حدیثی انَس می‌گوید: هنگامی که از حدیبیه بازمی‌گشتیم، در حالی که مشرکان از ورود ما به مکّه و اجرای مناسک عمره ممانعت کرده بودند، سخت غرق اندوه و غم بودیم، ناگهان خداوند آیه إِنَّا فَتَحْنَا لَکَ فَتْحًا مُبِینًا را نازل فرمود. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«لَقَد انزِلَت عَلَیَّ آیَهٌ هِیَ احَبُّ الَیَّ مِنَ الدُّنیا کُلِّها

؛ آیه‌ای بر من نازل شده که از تمام دنیا نزد من محبوب‌تر است».(۱)

عبداللّه بن مسعود می‌گوید: «هنگام بازگشت از حدیبیه، چون «انَّا فَتَحْنَا ...» بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد، چنان حضرت غرق سرور گردید که خدا می‌داند».(۲)

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها فَکَانَّما شَهِدَ مَعَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَتحَ مَکَّهَ وَفی رِوایَهٍ اخری فَکَانَّما کانَ مَعَ مَن بایَعَ مُحَمَّداً تَحتَ الشَّجَرَهِ

؛ هر کس این سوره را بخواند، همچون کسی است که هنگام فتح مکّه در خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله و در لشکر او بوده است».

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۰۸، آغاز سوره فتح

۲- همان، ص ۱۰۹

ص: ۱۰۳

و در روایت دیگری آمده: «مانند کسی است که با محمّد صلی الله علیه و آله در زیر درختی که در حدیبیه بود، بیعت کرده است».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«حَصّنُوا اموالَکُم وَنِسائَکُم وَما مَلَکَت ایمانُکُم مِنَ‌التَّلَفِ بِقَرائهِٔ «

انّا فَتَحْنَا لَکَ فَتْحًا مُبِیْنًا

» فَإنَّهُ اذا کانَ مِمَّن یُدمِنُ قِرائَتَها نادی مُنادٍ یَومَ القِیامَهِٔ حَتّی یَسمَعَ الخَلائِقُ انتَ مِن عِبادِیَ المُخلِصِینَ ألحِقُوهُ بِالصّالِحِینَ مِن عِبادِی وَادخِلُوهُ جَنّاتِ النَّعِیمِ وَاسقُوهُ مِنَ‌الرَّحِیقِ المَختومِ بِمِزاجِ الکافورِ

؛ اموال و همسران و آنچه را در ملک شماست، با قرائت انَّا فَتَحْنَا از تلف حفظ کنید. هر که پیوسته آن را تلاوت کند، روز قیامت منادی صدا می‌زند آن‌چنان که همه خلایق می‌شنوند: تو از بندگان مخلص منی، او را به بندگان صالحم ملحق سازید و در باغ‌های پرنعمت بهشت وارد کنید و از نوشابه مخصوص بهشتیان سیراب سازید».(۲)

ناگفته پیداست که این‌همه فضیلت و افتخار، با تلاوتِ خالی از اندیشه و عمل حاصل نمی‌شود، بلکه هدف اصلی از تلاوت، تطبیق اعمال و خلق و خوی خویش بر مفاد این آیات است.

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۰۸

۲- ثواب الاعمال، مطابق نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۴۶

ص: ۱۰۴

سوره حجرات

در فضیلت تلاوت این سوره در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الحُجُراتِ اعطِیَ مِنَ‌الاجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن اطاعَ اللّهَ وَمَن عَصاهُ

؛ هر کس سوره حجرات را بخواند، به عدد تمام کسانی که خدا را اطاعت یا عصیان کرده‌اند، ده حسنه به او داده می‌شود».(۱)

و در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الحُجُراتِ فی کُلّ لَیلَةٍ او فی کُلّ یَومٍ کانَ مِن زُوّارِ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

؛ هر کس سوره حجرات را در هر شب یا هر روز بخواند، از زائران محمّد صلی الله علیه و آله خواهد بود».(۲)

بـدیهی است این‌همه حسـنات به تعـداد مطیعـان و عاصـیان، در صورتی است که اعمال هر یک از این دو را که در آیات این سوره منعکس است دقیقاً در نظر بگیرد، در آن بیندیشد و مسیر خود را بر اوّلی منطبق و از دومی جدا سازد.

و نیز نایل شدن به زیارت پیامبر صلی الله علیه و آله، فرع بر این است که آدابی

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره حجرات

۲- همان

ص: ۱۰۵

را که در این سوره درباره شخص او آمده، عملًا به کار گیرد، زیرا تلاوت همه‌جا مقدّمه عمل است.

ص: ۱۰۶

سوره ق

از روایات استفاده می‌شود که پیامبر صلی الله علیه و آله اهمّیّت فراوانی برای این سوره قائل بود، تا بدانجا که هر روز جمعه آن را در خطبه نماز جمعه قرائت می‌فرمود.(۱)

در حدیث دیگری آمده است: در هر روز عید و جمعه آن را تلاوت می کرد.(۲)

این بدان است که روز جمعه و عید، روز بیداری و آگاهی انسان‌ها، روز بازگشت به فطرت نخستین، روز توجّه به خدا و «یوم الحساب» است و چون آیات این سوره به نحو بسیار مؤثّری مرگ و حوادث قیامت را بازگو می کند و تفکّر در آن تأثیر عمیقی در بیداری و تربیت انسان‌ها دارد، مورد توجّه خاصّ آن حضرت قرار داشت.

در حدیثی از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«وَ مَن قَرَأَ سورَةَ «ق» هَوَّنَ اللّهُ عَلَیهِ تاراتِ المَوتِ وَسَکَراتِهِ

؛ کسی که سوره «ق»

۱- تفسیر قرطبی، ج ۹، ص ۶۱۷۱

۲- تفسیر فی ظلال القرآن، ج ۷، ص ۵۴۷

ص: ۱۰۷

را بخواند، خداوند مشکلات و سکرات مرگ را بر او آسان می‌سازد».(۱)

و نیز در حدیثی امام باقر علیه السلام فرمود:

«وَمَن أدمَنَ فی فَرائِضِهِ وَنَوافِلِهِ سورَةَ «ق» وَسَّعَ اللّهُ فی رِزقِهِ وَاعطاهُ کِتابَهُ بِیَمینِهِ وَحاسَبَهُ حِساباً یَسیراً

؛ کسی که پیوسته در نمازهای فریضه و نافله سوره «ق» را بخواند، خداوند روزیش را گسترده می‌کند، نامه اعمالش را به دست راستش می‌دهد و حساب او را در قیامت آسان می‌سازد».(۲)

شایان ذکر است که این‌همه افتخار و فضیلت، تنها با خواندن الفاظ حاصل نمی‌شود، بلکه خواندن الفاظ سرآغازی است برای بیداری اندیشه‌ها و آن نیز وسیله‌ای است برای عمل صالح و هماهنگی با محتوای سوره.

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۴۰

۲- همان

ص: ۱۰۸

سوره ذاریات

در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:
«مَن قَرَأَ سورَةَ الذّارِیاتِ فی یَومِهِ او لَیلَتِهِ أصلَحَ اللّهُ لَهُ مَعیشَتَهُ وَآتاهُ بِرزقٍ واسِعٍ وَنُورٍ لَهُ فی قَبرِهِ بِسِراجٍ یَزهَرُ الی یَومِ القِیامَةِ ؛ هر کس سوره ذاریات را در روز یا شب بخواند، خداوند وضع زندگی و معیشت او را اصلاح می‌کند، روزی وسیعی به او می‌دهد و قبرش را با چراغی روشن می‌سازد که تا روز قیامت می‌درخشد».(۱)
این حقیقت را باز تکرار می‌کنیم که تنها لقلقه زبان برای رسیدن به این‌همه پاداش عظیم کافی نیست، بلکه هدف تلاوتی است اندیشه برانگیز و اندیشه‌ای عمل‌آفرین.

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره ذاریات

ص: ۱۰۹

سوره طور

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ وَالطُّورِ کانَ حَقّاً عَلَی‌اللّهِ أن یُؤمِنَهُ مِن عَذابِهِ وَأن یُنعِمَهُ فی جَنَّتِهِ

؛ هر کس سوره طور را بخواند، بر خداست که او را از عذابش ایمن سازد و وی را در بهشتش متنعّم دارد».(۱)

در حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الطُّورِ جَمَعَ اللّهُ لَهُ خَیرَ الدُّنیا وَالآخِرَةِ

؛ هر که سوره طور را تلاوت کند، خداوند خیر دنیا و آخرت را برای او جمع می‌کند».(۲)

روشن است که این‌همه پـاداش عظیم در دنیـا و آخرت، از آنِ کسانی است که این «تلاوت» را وسـیله‌ای برای «تفکّر» و آن را نیز به نوبه خود وسیله‌ای در راه «عمل» قرار دهند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۶۲ و تفسیر برهان، ج ۴، ص ۲۴۰

۲- همان

ص: ۱۱۰

سوره نجم

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَا سورَةَ النَّجمِ اعطِیَ مِنَ الاجرِ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن صَدَّقَ بِمُحَمَّدٍ وَمَن جَحَدَ بِهِ

؛ هرکه سوره النّجم را بخواند، خداوند به تعداد هریک از کسانی که به محمّد ایمان آوردند و کسانی که او را انکار کردند، ده حسنه به او می‌دهد».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن کانَ یُدمِنُ قِرائَةَ وَالنَّجمِ فی کُلّ یَومٍ أو فی کُلّ لَیلَةٍ، عاشَ مَحموداً بَینَ النّاسِ وَکانَ مَغفُوراً لَهُ وَکانَ مُحَبَّباً بَینَ النّاسِ

؛ هر که پیوسته سوره النّجم را در هر روز یا شب تلاوت کند، در میان مردم فردی شایسته شناخته می‌شود، خداوند او را می‌آمرزد و در میان مردم محبوب است».(۲)

مسلّماً چنین پاداش‌های عظیمی از آنِ کسانی است که تلاوت این سوره را وسیله‌ای برای اندیشیدن و سپس عمل قرار دهند و تعلیمات مختلف این سوره در زندگی آنها پرتوافکن شود.

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۱۷۰

۲- بحارالانوار، ج ۹۲، ص ۳۰۵

ص: ۱۱۱

سوره قمر

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:
«وَمَن قَرَأَ سورَةَ اقتَرَبَتِ السَّاعَةُ فی کُلّ غِبٍّ بُعِثَ یَومَ القِیامَةِ وَوَجهُهُ عَلی صورَةِ القَمَرِ لَیلَةَ البَدرِ وَمَن قَرَأَها کُلَّ لَیلَةٍ کانَ أفضَلَ وَجاءَ یَومَ القِیامَةِ وَوَجهُهُ مُسفَرٌّ عَلی وُجُوهِ الخَلائِقِ
؛ هر کس سوره اقتربت را یک روز در میان بخواند، روز قیامت در حالی برانگیخته می‌شود که صورتش همچون ماه در شب بدر است و هر کس آن را هر شب بخواند افضل است و در قیامت نور و روشنایی صورتش بر سایر خلایق برتری دارد».(۱)
مسلّماً درخشندگی صورت در صحنه قیامت، نشانه ایمان قوی و راستینی است که در سایه تلاوت این سوره و تفکّر و سپس عمل به آن حاصل شده است، نه تلاوت خالی از اندیشه و عمل.

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره قمر

ص: ۱۱۲

سوره رحمان

این سوره چون حسّ شکرگزاری را در انسان‌ها به عالی‌ترین وجهی برمی‌انگیزد و بیان نعمت‌های مادّی و معنوی دنیا و آخرت، شوق طاعت و بندگی را در دل او افزایش می‌دهد، فضیلت‌های فراوانی برای تلاوت آن در روایات آمده است. البتّه تلاوتی که در اعماق روح انسان نفوذ کند و مبدأ حرکت شود، نه مجرّد لقلقه زبان.

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الرَّحمنِ رَحِمَ اللّهُ ضَعفَهُ وَأدَّی شُکرَ ما أنعَمَ اللّهُ عَلَیهِ

؛ هرکه سوره الرّحمان را بخواند خداوند به ناتوانی او (در ادای شکر نعمت‌ها) رحم می‌کند و حقّ شکر نعمت‌هایی را که به او ارزانی داشته، خودش ادا می‌کند».(۱)

در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود: «تلاوت سوره الرّحمن و قیام به آن را هرگز رها نکنید، زیرا این سوره در قلوب منافقان هرگز استقرار نمی‌یابد و خداوند آن را روز قیامت به صورت انسانی قرار می‌دهد که زیباترین چهره و خوشبوترین

۱- نورالثقلین، ج ۵، ص ۱۸۷

ص: ۱۱۳

رائحه را دارد، سپس در جایی قرار می گیرد که از همگـان به خداونـد متعـال نزدیـک‌تر است. خداونـد از این سوره می‌پرسـد: چه کسی در زندگی دنیا به محتوای تو قیام داشت و تلاوت تو را ادامه می‌داد؟

در پاسخ می گویـد: خداونـدا، فلان و فلان، در این حال صورت‌های آنها سپید می‌شود، خداوند به آنان می‌فرماید: اکنون هر که را می‌خواهیـد شـفاعت کنیـد، آنها تا آنجا که آرزو دارند شـفاعت می کنند و برای هیچ‌کس شـفاعت نمی‌کنند جز آنکه به آنها گفته می‌شود: به بهشت درآیید و هر جا می‌خواهید ساکن شوید».(۱)

و در حدیث دیگری آن حضرت فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الرَّحمنِ فَقالَ عِندَ کُلّ «

فَبِأَیِّ آلَاءِ رَبِّکُمَا تُکَذِّبَانِ

» لا بِشَیءٍ مِن آلائِکَ رَبّ اکَذّبُ، فَإن قَرَأَها لَیلًا ثُمَّ ماتَ ماتَ شَهیداً وَإن قَرَأَها نَهاراً فَماتَ ماتَ شَهیداً

؛ هر کس سوره الرّحمن را بخوانـد و هنگامی که به آیه فَبِأَیِّ آلَاءِ رَبِّکُمَا تُکَذِّبَانِ می‌رسد بگوید: «لا بِشَیءٍ مِن آلائِکَ رَبّ اکَذّبُ؛ خداونـدا، هیـچ‌یک از نعمت‌های تو را انکار نمی‌کنم». اگر این تلاوت در شب باشـد و بمیرد شـهید است و اگر در روز باشـد و در همان روز نیز بمیرد شهید است».(۲)

۱- بحارالانوار، ج ۹۲، ص ۳۰۶، ح ۱ و ۲

۲- همان

ص: ۱۱۴

سوره واقعه

در فضیلت تلاوت این سوره روایات بسیاری در منابع روایی ذکر شده است، از جمله در حدیثی رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأ سورَةَ الواقِعَةِ کُتِبَ لَیسَ مِنَ الغافِلِینَ

؛ هر که سوره واقعه را بخواند، نوشته می‌شود که او از غافلان نیست».(۱)

چرا که آیات این سوره آن‌قدر تکان‌دهنده و بیدارکننده است که جایی برای غفلت انسان باقی نمی‌گذارد.

بدین‌رو در حدیث دیگری از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که چون از آن حضرت پرسیدند: چرا به‌سرعت آثار پیری در چهره مبارکتان ظاهر شده است؟ در پاسخ فرمود:

«شَیَّبَتنی هُودُ وَالواقِعَةُ وَالمُرسَلاتُ وَعَمَّ یَتَساءَلُونَ

؛ سوره‌های هود و واقعه و مرسلات و عمّ مرا پیر کرد».(۲) (زیرا در این سوره‌ها اخبار تکان‌دهنده‌ای از رستاخیز و حوادث هولناک و مجازات مجرمان آمده، همچنین داستان‌های تکان‌دهنده‌ای از سرگذشت اقوام پیشین و بلاهایی که بر آنها نازل

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۲۱۲ و تفسیر برهان، ج ۴، ص ۲۷۳

۲- صدوق، خصال، ج ۱، ص ۱۹۹، ح ۱۰

ص: ۱۱۵

شد و نیز دستور به استقامت و پایداری).

در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ فی کُلّ لَیلَهِٔ جُمُعَهِٔ الواقِعَهَٔ أحَبَّهُ اللّهُ وَأحَبَّهُ إِلَیالنّاسِ أجمَعینَ وَلَم یَرَ فِیالدُّنیا بُؤساً أبَداً وَلا فَقراً وَلا فاقَهًٔ وَلا آفَهًٔ مِن آفاتِ الدُّنیا وَکانَ مِن رُفَقاءِ أمیرالمُؤمِنِینَ علیه السلام

؛ هرکه سوره واقعه را در هر شب جمعه بخوانـد، خداوند او را دوست دارد و نزد همه مردم محبوبش می‌کند، هرگز در دنیا ناراحتی نمی‌بیند، فقر و فاقه و آفتی از آفات دنیا دامنگیرش نمی‌شود و از دوستان امیرمؤمنان علی علیه السلام خواهد بود».(۱)

در حـدیث دیگری آمـده است: عثمان بن عفان به عیادت عبداللّه بن مسـعود آمد در همان بیماری که با آن از دنیا رفت، پرسـید: از چه ناراحتی؟

گفت: از گناهانم.

گفت: چه میل داری؟

گفت: رحمت پروردگارم!

گفت: اگر موافق باشی طبیب برای تو بیاوریم.

گفت: طبیب بیمارم کرده.

گفت: اگر بخواهی دستور دهم عطای تو را از بیت‌المال بیاورند.

گفت: آن روز که نیازمند بودم به من ندادی و امروز که بی‌نیازم به من می‌دهی؟

گفت: مانعی ندارد برای دخترانت باشد.

۱- ثواب الاعمال، ص ۱۱۷ و نورالثقلین، ج ۵، ص ۲۰۳

ص: ۱۱۶

گفت: آنها هم نیاز ندارند، چرا که من سفارش کردم سوره واقعه را بخوانند، من از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الواقِعَةِ کُلَّ لَیلةٍ لَم تُصِبهُ فاقَةٌ أبَداً

؛ هر که سوره واقعه را هر شب بخواند، هرگز فقیر نخواهد شد».(۱)

ازاین‌رو در روایت دیگری سوره واقعه سوره «غنی نامیده شده است.

روشن است که تنها نمی‌توان با لقلقه زبان، این‌همه برکات را به دست آورد، بلکه باید به دنبال تلاوت، فکر و اندیشه و به دنبال آن، حرکت و عمل باشد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۲۱۲

ص: ۱۱۷

سوره حدید

در روایـات اسـلامی نکته‌های جالب توجّهی درباره فضـیلت تلاوت این سوره آمـده است. البتّه تلاوتی که توأم با فکر و تفکّری که توأم با عمل باشد.

در حدیثی از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الحَدِیدِ کُتِبَ مِنَ الَّذِینَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

؛ کسی که سوره حدید را بخواند، در زمره کسانی که به خدا و پیامبرش ایمان آورده‌اند نوشته خواهد شد».(۱)

و در حدیث دیگری نقل شده که آن حضـرت پیش از خواب، «مسـبّحات» را تلاوت می‌کرد (مسبّحات سوره‌هایی است که با «سَبَّحَ لِلَّهِ» یا «یُسَبِّحُ لِلَّهِ» آغاز می‌شود و آن پنج سوره است: سوره حدید، حشر، صف، جمعه، تغابن) و فرمود:

«إنَّ فیهِنَّ آیَةً أفضَلَ مِن ألفِ آیَةٍ

؛ در آنها آیه‌ای است که از هزار آیه برتر است».(۲)

البتّه پیامبر صلی الله علیه و آله این آیه را تعیین نفرموده، ولی برخی مفسّران

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره حدید

۲- مجمع‌البیان، آغاز سوره حدید و درّالمنثور، ج ۶، ص ۱۷۰

ص: ۱۱۸

احتمال داده‌اند که منظور، آخرین آیه سوره حشر است، هر چند دلیل روشنی برای این معنی در دست نیست.(۱)

در حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ المُسَبِّحاتِ کُلَّها قَبلَ أن یَنامَ لَم یَمُت حَتّی یُدرِکَ القائِمَ علیه السلام وَإن ماتَ کانَ فی جَوارِ رَسولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله ؛ کسی که مسبّحات (سوره‌های پنجگانه مزبور) را بخواند، از دنیا نمی‌رود تا حضرت مهدی علیه السلام را درک کند و اگر قبلًا از دنیا برود در جهان دیگر در همسایگی رسول خدا صلی الله علیه و آله خواهد بود».(۲)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره حدید

۲- کافی، ج ۲، ص ۶۲۰، ح ۳

ص: ۱۱۹

سوره مجادله

در فضیلت این سوره پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُجادَلَةِ كُتِبَ مِن حِزبِاللّهِ يَومَالقِيامَةِ

؛ هرکه سوره مجادله را بخواند (و در آن بیندیشد و به‌کار بندد) در قیامت در زمره حزب‌اللّه است».(۱)

و در حدیثی امام صادق فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الحَدِيدِ وَالمُجادَلَةِ فی صَلاةٍ فَريضَةٍ أدمَنَهُما لَم يُعَذِّبهُاللّهُ حَتّى يَمُوتُ أبَداً وَلا يَرى فی نَفسِهِ وَلا فی أهلِهِ سوءاً أبَداً وَلا خَصاصَةً فی بَدَنِهِ

؛ هرکه سوره حدید و مجادله را در نمازهای فریضه بخواند و آن را ادامه دهد، خداوند هرگز او را در زندگی عذاب نمی‌کند و در خود و خانواده‌اش هرگز بدی نمی‌بیند و نیز گرفتار فقر و بدحالی نمی‌شود».(۲)

تناسب محتوای این سوره‌ها با پاداش‌های مزبور روشن است و این خود نشان می‌دهد که هدف از تلاوت، عمل کردن به محتوای آن در زندگی است، نه تلاوتی خالی از اندیشه و عمل.

۱- مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۳۵۶

۲- بحارالانوار، ج ۸۹، ص ۳۰۷

ص: ۱۲۰

سوره حشر

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«وَمَن قَرَأَ سورَةَ الحَشرِ لَم تَبقَ جَنَّةٌ وَلا نارٌ وَلا عَرشٌ وَلا کُرسِیٌّ وَلا حِجابٌ وَلا السَّماواتُ السَّبعُ وَلا الأَرَضونَ السَّبعُ وَالهَوامُّ وَالرِّیاحُ وَالطَّیرُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوابُّ وَالشَّمسُ وَالقَمَرُ وَالمَلائِکَةُ إلّاصَلَّوْا عَلَیهِ وَاستَغفَرُوا لَهُ وَإن ماتَ مِن یَومِهِ أو لَیلَتِهِ ماتَ شَهِیداً

؛ هرکه سوره حشر را بخواند بهشت، دوزخ، عرش، کرسی، حجاب، آسمان‌ها و زمین‌های هفتگانه و حشرات و بادها و پرندگان و درختان و جنبندگان و خورشید و ماه و فرشتگان همگی بر او رحمت می‌فرستند و برایش استغفار می‌کنند و اگر در آن روز یا در آن شب بمیرد، شهید مرده است».(۱)

و در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ إذا أمسَی الرَّحمنَ وَالحَشرَ وَکَّلَ اللّهُ بِدارِهِ مَلَکاً شاهِراً سَیفَهُ حَتّی یُصبِحَ

؛ هرکه سوره الرّحمن و حشر را هنگام غروب بخواند، خداوند فرشته‌ای را با شمشیر برهنه مأمور حفاظت خانه او تا صبح می‌کند».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۲۵۵

۲- همان

ص: ۱۲۱

بدون شک اینها همه آثار اندیشه در محتوای سوره است که از قرائت آن ناشی می‌شود و در زندگی انسان پرتوافکن می گردد.

ص: ۱۲۲

سوره ممتحنه

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُمتَحَنَةِ کانَ المُؤمِنونَ وَالمُؤمِناتُ لَهُ شُفَعاءَ یَومَ القِیامَةِ

؛ هرکه سوره ممتحنه را بخواند، روز قیامت مؤمنین و مؤمنات شفیعان او خواهند بود».(۱)

و در حدیثی امام سجّاد علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُمتَحَنَةِ فی فَرائِضِهِ وَنَوافِلِهِ إمتَحَنَ اللّهُ قَلبَهُ لِلإیمانِ وَنَوَّرَ لَهُ بَصَرَهُ وَلایُصیبُهُ فَقرٌ أبَداً وَلا جُنونٌ فی بَدَنِهِ وَلا فی وَلَدِهِ

؛ هرکه سوره ممتحنه را در نمازهای واجب و نافله بخواند، خداوند قلبش را برای ایمان خالص و آماده می‌کند، نور بصیرت به او می‌بخشد و هرگز فقر دامانش را نمی‌گیرد و خود و فرزندانش گرفتار جنون نمی‌شوند».(۲)

ناگفته پیداست این‌همه فضیلت و افتخار از آنِ کسانی است که به آیات این سوره در زمینه «حُبّ فِی‌اللّه»، «بُغضِ فِی‌اللّه» و «جهاد در راه خدا» و به‌کار بستن محتوای آن توجّه می‌کنند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۲۶۷

۲- نورالثقلین، ج ۵، ص ۲۹۹

ص: ۱۲۳

سوره صف

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ عیسی کانَ عیسی مُصَلّیاً عَلَیهِ مُستَغفِراً لَهُ مادامَ فِی‌الدُّنیا وَهُوَ یومَ القِیامَةِ رَفیقُهُ

؛ هر کس سوره عیسی (سوره صف) را بخواند، حضرت مسیح بر او درود می‌فرستد و تا در دنیا زنده است برای او استغفار می کند و در قیامت رفیق اوست».(۱)

در حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الصَّفّ وَأدمَنَ قِراءَتَها فی فَرائِضِهِ وَنَوافِلِهِ صَفَّهُ اللّهُ مَعَ مَلائِکَتِهِ وَأنبیائِهِ المُرسَلِینَ

؛ هر کس سوره صف را بخواند و در نمازهای واجب و مستحب به آن ادامه دهد، خداوند او را در صف فرشتگان و پیامبران مرسل قرار می‌دهد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۹، ص ۲۷۷

۲- همان

ص: ۱۲۴

سوره جمعه

در فضیلت تلاوت این سوره روایات بسیاری وارد شده، چه مستقلًا و یا در ضمن نمازهای یومیه.

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«وَمَن قَرَأَ سورَةَ الجُمُعَةِ اعطِیَ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن أتَی الجُمُعَةَ وَبِعَدَدِ مَن لَم یَأتِها فی أمصارِ المُسلِمینَ

؛ هرکه سوره جمعه را بخوانـد، خداوند به تعداد کسانی که در نماز جمعه شـرکت می‌کنند و کسانی که شـرکت نمی‌کنند، در تمام بلاد مسلمین، به او ده حسنه می‌بخشد».(۱)

در حـدیث دیگری آمده است که امام صادق علیه السـلام فرمود: «بر هر مؤمنی از شـیعیان ما لازم است در شب جمعه سوره جمعه و «سَبِّحِ اسْمِ رَبِّکَ الْأَعْلَی و در ظهر جمعه سوره جمعه و منافقون را بخواند و هرگاه چنین کند گویی عمل رسول خدا صلی الله علیه و آله را انجام داده و پاداش و ثوابش بر خداوند بهشت است».(۲)

مخصوصاً تأکید زیادی روی این مطلب شده که سوره‌های

۱- مجمع‌البیان،، آغاز سوره جمعه

۲- همان

ص: ۱۲۵

جمعه و منافقون را در نماز جمعه بخوانند.

و در برخی روایات آمده که حتّی‌الامکان آن را ترک نکنند.(۱)

و بـا اینکه عـدول از سوره توحیـد و قُـلْ یَـا أَیُّهَا الْکَافِرُونَ به سوره‌های دیگر در قرائت نماز جایز نیست، این مسأله در خصوص نماز جمعه استثنا شده و عدول از آنها به سوره جمعه و منافقون جایز، بلکه مستحب است.

و اینها همه نشانه اهمّیّت فوق‌العاده این سوره قرآن مجید است.

۱- نورالثقلین، ج ۵، ص ۳۲۱

ص: ۱۲۶

سوره منافقون

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُنافِقینَ بَرِیَٔ مِنَ النّفاقِ

؛ هرکه سوره منافقون را بخواند از نفاق پاک می‌شود».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود: «بر هر مؤمنی از شیعیان ما لازم است در شب جمعه سوره جمعه و سبّح اسم ربّک الاعلی و در نماز ظهر جمعه سوره جمعه و منافقون را بخواند»، سپس افزود:

«فَإذا فَعَلَ ذلِکَ فَکَأَنَّما یَعمَلُ بِعَمَلِ رَسولِ اللّهِ صلی الله علیه و آله وَکانَ جَزاؤُهُ وَثَوابُهُ عَلَی‌اللّهِ الجَنَّةَ

؛ هرگاه چنین کند گویی عمل رسول خدا را انجام داده و پاداشش بر خدا بهشت است».(۲)

کراراً گفته‌ایم که این فضایل و آثار مهم نمی‌تواند نتیجه تلاوت خالی از اندیشه و عمل باشد. روایات مزبور نیز شاهد این سخن است، زیرا هرگز خواندن این سوره بی‌آنکه برنامه زندگی بر آن تطبیق شود روح نفاق را از انسان بیرون نمی‌بَرد.

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره منافقون

۲- ثواب الاعمال، به نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۳۳۱

ص: ۱۲۷

سوره تغابن

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَهَ التَّغابُنِ دُفِعَ عَنهُ مَوتُ الفُجأَهِ

؛ هرکه سوره تغابن را بخواند مرگ ناگهانی از او دفع می‌شود».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَهَ التَّغابُنِ فی فَریضَتِهِ کانَت شَفیعَهً لَهُ یَومَ القِیامَهِ وَشاهِدُ عَدلٍ عِندَ مَن یُجیزُ شَهادَتَها ثُمَّ لا تُفارِقُهُ حَتّی یَدخُلَ الجَنَّهَ

؛ کسی که سوره تغابن را در نماز فریضه بخواند، روز قیامت شفیع او خواهد شد و شاهد عادلی است نزد کسی که شفاعت او را اجازه می‌دهد، سپس از او جدا نمی‌شود تا به بهشت درآید».(۲)

بدیهی است که این تلاوت باید توأم با اندیشه باشد، اندیشه‌ای که محتوای سوره را در عمل منعکس کند، تا این‌همه آثار و برکات بر آن مترتّب گردد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۲۹۶

۲- همان

ص: ۱۲۸

سوره طلاق

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده است که فرمود:

«وَمَن قَرَأَ سورَهَٔ الطَّلاقِ ماتَ عَلی سُنَّهِٔ رَسولِ اللّهِ صلی الله علیه و آله

؛ هر کس سوره طلاق را بخواند (و آن را در برنامه‌های زندگی خود به‌کار بندد) بر سنّت پیامبر از دنیا می‌رود».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۰۲

ص: ۱۲۹

سوره تحریم

در حدیثی از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمود: «هر کس این سوره را بخواند، خداوند توفیق توبه خالص به او می‌دهد».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «هر کس سوره‌های طلاق و تحریم را در نماز فریضه بخواند، روز قیامت خداوند او را از ترس و اندوه پناه می‌دهد و از آتش دوزخ رهایی می‌بخشد و او را به سبب تلاوت این سوره و مداومت بر آن وارد بهشت می‌کند، زیرا این دو سوره از آنِ پیامبر است».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۱۱

۲- ثواب الاعمال، به نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۳۶۷

ص: ۱۳۰

سوره ملک

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَهَ تَبارَکَ فَکَأَنَّما أحیا لَیلَهَ القَدرِ

؛ کسی که سوره تبارک را بخواند، گویی شب قدر را احیا داشته».(۱)

و در حدیث دیگری فرمود:

«وَدِدتُ أنَّ تَبارَکَ المُلکُ فی قَلبِ کُلّ مُؤمِنٍ

؛ دوست داشتم که سوره تبارک در قلب همه مؤمنان ثبت بود».(۲)

در حدیثی امام باقر علیه السلام فرمود:

«سورَهُ المُلکِ هِیَ المانِعَهُ تَمنَعُ مِن عَذابِ القَبرِ وَهِیَ مَکتُوبَهٌ فِی‌التَّوراهِ سورَهُ المُلکِ وَمَن قَرَأَها فی لَیلَهٍ فَقَد أکثَرَ وَأطابَ وَلَم یُکتَب مِنَ‌الغافِلِینَ

؛ سوره ملک سوره مانعه است، یعنی از عذاب قبر ممانعت می‌کند و در تورات به همین نام ثبت است، کسی که آن را در شبی بخواند بسیار خوانده و خوب خوانده، از غافلان محسوب نمی‌شود».(۳)

البتّه این‌همه آثار عظیم مربوط به خواندن بدون فکر و عمل نیست، بلکه هدف خواندنی است آمیخته با الهام گرفتن برای عمل.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۲۰

۲- همان

۳- همان

ص: ۱۳۱

سوره قلم

در فضیلت تلاوت این سوره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ «ن وَالقَلَمِ» أعطاهُ اللّهُ ثَوابَ الَّذینَ حَسُنَ أخلاقُهُم

؛ کسی که سوره ن والقلم را تلاوت کند، خداوند ثواب کسانی که دارای حسن اخلاقند به او می‌دهد».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ «ن وَالقَلَمِ» فی فَریضَةٍ أو نافِلَةٍ آمَنَهُ اللّهُ أن یُصیبَهُ فی حَیاتِهِ فَقرٌ أبَداً وَأعاذَهُ إذا ماتَ مِن ضَمَّةِ القَبرِ إن شاءَ اللّهُ

؛ کسی که سوره ن والقلم را در نماز واجب یا نافله بخواند، خداوند او را برای همیشه از فقر در امان می‌دارد و هرگاه بمیرد او را از فشار قبر پناه می‌دهد».(۲)

این ثواب‌ها تناسب خاصّی با محتوای سوره دارد و نشان می‌دهد که هدف تلاوتی است توأم با آگاهی و به‌دنبال آن عمل.

۱- نورالثقلین، ج ۵، ص ۳۸۷

۲- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۳۰

ص: ۱۳۲

سوره حاقّه

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الحاقَّةِ حاسَبَهُ اللّهُ حِساباً یَسیراً

؛ کسی که سوره حاقّه را بخواند، روز قیامت خداوند حساب او را آسان می کند».(۱)

و در حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام آمده است که فرمود:

«أکثِرُوا مِن قِرائَةِ الحاقَّةَ فَإنَّ قِرائَتَها فِی‌الفَرائِضِ وَالنَّوافِلِ مِنَ‌الإیمانِ بِاللّهِ وَرَسولِهِ وَلَم یَسلُب قارِئُها دینَهُ حَتّی یَلقَی‌اللّهَ

؛ سوره حاقّه را بسیار تلاوت کنید، زیرا قرائت آنها در فرائض و نوافل نشانه ایمان به خدا و رسول اوست و هرکه آن را بخواند دینش محفوظ می‌مانَد تا به لقاء اللّه بپیوندد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۴۲

۲- همان

ص: ۱۳۳

سوره معارج

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ «سأَلَ سَائِلٌ» أعطاهُ اللّهُ ثَوابَ الَّذینَ هُم لِأماناتِهِم وَعَهدِهِم راعونَ وَالَّذینَ هُم عَلی صَلَواتِهِم یُحافِظونَ

؛ کسـی که سوره «سأل سائل» را بخوانـد، خداونـد ثواب کسانی را به او می‌دهـد که امانات و عهـد و پیمان خود را حفظ می‌کنند و کسانی که مراقب نمازهای خویش‌اند».(۱)

حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام آمده است که فرمود:

«من أدمَنَ قِرائَهَ «سَأَلَ سَائِلٌ» لَم یَسألْهُ اللّهُ یَومَ القِیامَهِٔ عَن ذَنبٍ عَمِلَهُ وَأسکَنَهُ جَنَّتَهُ مَعَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

؛ کسـی که پیوسـته سوره «سأل سائل» را بخواند، خداوند در قیامت او را از گناهانش بازپرسـی نمی‌کند و او را در بهشتش با محمّد صلی الله علیه و آله سکونت می‌دهد».(۲)

همین مضمون از امام صادق علیه السلام نیز نقل شده است.

بدیهی است آنچه انسان را مشمول این‌همه ثواب عظیم می‌کند، تلاوتی است که با عقیده و ایمان و سپس با عمل همراه باشد، نه

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۵۰

۲- همان، ص ۳۵۱

ص: ۱۳۴

اینکه آیات و سوره را بخواند و هیچ انعکاسی در روح و فکر و عملش نداشته باشد.

ص: ۱۳۵

سوره نوح

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ نوحٍ کانَ مِنَ المُؤمِنِینَ الَّذینَ تُدرِکُهُم دَعوَةُ نوحٍ

؛ کسی که سوره نوح را بخواند از مؤمنانی خواهد بود که شعاع دعوت نوح پیامبر او را فرامی گیرد».(۱)

و در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن کانَ یُؤمِنُ بِاللّهِ وَیَقرَأُ کِتابَهُ فَلا یَدَعُ قِراءَةَ سورَةِ «إنّا أرسَلنا نُوحاً إلی قَومِهِ» فَأیُّ عَبدٍ قَرَأَها مُحتَسِباً صابِراً فی فَریضَةٍ أو نافِلَةٍ أسکَنَهُ اللّهُ مَساکِنَ الأبرارِ وَأعطاهُ ثَلاثَ جِنانٍ مَعَ جَنَّتِهِ کَرامَةً مِنَ‌اللّهِ

؛ کسی که ایمان به خدا و روز رستاخیز دارد و کتاب او را می‌خواند، تلاوت سوره نوح را رها نکند، هر که آن را برای خدا و توأم با شکیبایی در نماز فریضه یا نافله بخوانـد، خداوند او را در منازل نیکان جای می‌دهد و سه باغ از باغ‌های بهشت همراه باغ خودش برای احترام به او مرحمت می کند».(۲)

ناگفته پیداست هدف از تلاوت سوره این است که از راه و رسم این پیامبر بزرگ، استقامت و شکیبایی یاران او در راه دعوت به

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۵۹

۲- همان

ص: ۱۳۶

سوی حق، الهام گیرد و خود را در شعاع دعوت او قرار دهد، نه خواندن فاقد اندیشه و فکر و نه اندیشه‌ای خالی از عمل.

ص: ۱۳۷

سوره جن

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الجِنّ اعطِیَ بِعَدَدِ کُلّ جِنِّیٍّ وَشَیطانٍ صَدَّقَ بِمُحَمَّدٍ وَکَذَّبَ بِهِ عِتقَ رَقَبَهٍ

؛ هر کس سوره جنّ را بخواند، به تعداد هر جنّ و شیطانی که تصدیق محمّد یا تکذیب او کرده است، ثواب آزاد کردن برده‌ای داده می‌شود».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن أکثَرَ قِراءَهَ «قُلْ أُوحِیَ» لَم یُصِبهُ فِی‌الحَیاهِ الدُّنیا شَیءٌ مِن أعیُنِ الجِنّ وَلا نَفَثِهِم وَلا سِحرِهِم وَلا کَیدِهِم وَکانَ مَعَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فَیَقولُ یا رَبّ لا اریدُ مِنهُ بَدَلًا وَلا أبغی عَنهُ حِولًا

؛ هرکس سوره جنّ را بسیار بخواند هرگز در زندگی دنیا چشم‌زخم جنّ، جادو، سحر و مکر آنها به او نمی‌رسد، او با محمّد صلی الله علیه و آله همراه خواهد بود و می‌گوید: پروردگارا، من کسی را به جای او نمی‌خواهم و هرگز از او به دیگری متمایل نمی‌شوم».(۲)

البتّه این تلاوت مقدّمه‌ای است بر آگاهی از محتوای سوره و سپس به‌کار بستن آن.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۶۵

۲- تفسیر برهان، ج ۴، ص ۳۹۰

ص: ۱۳۸

سوره مزّمّل

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُزَّمّلِ رُفِعَ عَنهُ العُسرُ فِی‌الدُّنیا وَالآخِرَةِ

؛ هر کس سوره مزّمّل را بخواند، سختی‌ها در دنیا و آخرت از او برداشته می‌شود».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ الْمُزَّمّلِ فِی‌العِشاءِ الآخِرَةِ أو فی آخِرِ اللیلِ کانَ لَهُ اللیلُ وَالنَّهارُ شاهِدَینِ مَعَ السُّورَةِ وَأحیاهُاللّهُ حَیاةً طَیِّبَةً وَأماتَهُ میتَةً طَیِّبَةً

؛ هر کس سوره مزّمّل را در نماز عشاءِ دوم (منظور همان نماز عشاء است، زیرا گاه به مغرب عشاءِ اوّل گفته می‌شود) یا در آخر شب بخواند، شب و روز و همچنین خود این سوره، روز قیامت گواه او خواهد بود و خداوند او را حیات پاکیزه و مرگ پاکیزه‌ای خواهد داد».(۲)

مسلّماً این فضایل بزرگ در صورتی است که محتوای سوره دایر به قیام شبانه، تلاوت قرآن، صبر، استقامت، ایثار و انفاق عملی شود، نه تلاوتی خالی از عمل.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۷۵

۲- همان

ص: ۱۳۹

سوره مدّثّر

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُدَّثّرِ اعْطِیَ مِنَ الأجرِ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن صَدَّقَ بِمُحَمَّدٍ وَکَذَّبَ بِهِ بِمَکَّةَ

؛ هر کس سوره مدّثّر را بخواند به تعداد هریک از کسانی که پیامبر را در مکّه تصدیق یا تکذیب کردند به او ده حسنه داده می‌شود».(۱)

و در حدیث دیگری از امام باقر علیه السلام آمده است که فرمود:

«مَن قَرَأَ فِی‌الفَریضَةِ سورَةَ المُدَّثّرِ کانَ حَقّاً عَلَی‌اللّهِ عَزَّ وَجَلَّ أن یَجعَلَهُ مَع مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله فی دَرَجَتِهِ وَلا یُدرِکُهُ فِی‌الحَیاةِ الدُّنیا شَقاءٌ أبَداً

؛ کسی که سوره مدّثّر را در نماز فریضه بخواند، بر خداوند حقّ است که او را همراه پیامبر صلی الله علیه و آله و در جوار و درجه او قرار دهد و در زندگی دنیا هرگز بدبختی و رنج دامنش را نگیرد».(۲)

بدیهی است چنین نتایجی تنها بر خواندن الفاظ سوره مترتّب نخواهد شد، بلکه باید محتوای سوره را نیز در نظر گرفت و موبه‌مو اجرا کرد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۸۳

۲- همان

ص: ۱۴۰

سوره قیامت

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَهَ القِیامَهِٔ شَهِدتُ أنَا وَجبرَئیلُ لَهُ یَومَ القِیامَهِٔ أنَّهُ کانَ مُؤمِناً بِیَوم القِیامَهِٔ، وَجاءَ وَوَجهُهُ مُسفِرٌ عَلی وُجُوهِ الخَلائِقِ یَومَ القِیامَهِٔ

؛ کسی که سوره قیامت را بخواند، روز قیامت من و جبرئیل برای او گواهی می‌دهیم که او ایمان به آن روز داشته و در آن روز صورتش از صورت سایر مردم درخشنده‌تر است».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن أدمَنَ قِرائَهَٔ «لَا أُقْسِمُ» وَکانَ یَعمَلُ بِها، بَعَثَهَا اللّهُ یَومَ القِیامَهِٔ مَعَهُ فی قَبرِهِ فی أحسَنِ صُورَهٍٔ تُبَشِّرُهُ وَتَضحَکُ فی وَجهِهِ حَتّی یَجُوزَ الصّراطَ وَالمِیزانَ

؛ کسی که تداوم بر سوره «لا اقسم» (سوره قیامت) کند و به آن عمل نماید، خداوند این سوره را در قیامت همراه او از قبرش با بهترین چهره برمی‌انگیزد و پیوسته به او بشارت می‌دهد و در صورتش می‌خندد تا از صراط و میزان بگذرد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۳۹۳

۲- همان

ص: ۱۴۱

قابـل تـوجّه اینکه آنچه را از قرائن در فضـیلت تلاـوت سوره‌هـای قرآن در موارد دیگر اسـتفاده می‌کردیم در اینجـا صـریحاً در متن روایت آمده است، زیرا می‌فرماید: هر کسـی بر آن مداومت کند و به آن عمل نماید؛ بنابراین، همه اینها مقدّمه عمل کردن و به کار بستن مضمون آن است.

ص: ۱۴۲

سوره انسان

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:
«مَن قَرَأَ سورَةَ «هَلْ أَتَی کانَ جَزَاؤُهُ عَلَی اللّهِ جَنَّةً وَحَرِیراً
؛ کسی که سوره هل أتی را بخواند، پاداش او بر خداوند بهشت و لباس‌های بهشتی است».(۱)
و در حدیثی از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «یکی از پاداش‌های کسی که سوره «هل أتی را در هر صبح پنجشنبه بخواند، این است که در قیامت با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خواهد بود».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۰۲

۲- همان

ص: ۱۴۳

سوره مرسلات

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ وَالمُرسَلاتِ کُتِبَ أَنَّهُ لَیسَ مِنَ‌المُشرِکِینَ

؛ کسی که سوره مرسلات را بخواند، نوشته می‌شود که او از مشرکان نیست».(۱)

و در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَها عَرَّفَ اللّهُ بَینَهُ وَبَینَ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله

؛ هر که این سوره را بخواند، خداوند او را با پیامبر آشنا (و همجوار) می‌سازد».(۲)

بدون شک این ثواب و فضیلت از آنِ کسانی است که بخوانند، بیندیشند و عمل کنند. ازاین‌رو در حدیثی آمده است که برخی یاران پیامبر صلی الله علیه و آله خدمتش عرض کردند: «أسرَعُ الشَّیبُ الَیکَ یا رَسولَ اللّهِ؛ چه زود آثار پیری در شما نمایان شده ای رسول خدا؟»

فرمود:

«شَیَّبَتنی هُودُ وَالواقِعَةُ وَالمُرسَلاتُ وَعَمَّ یَتساءَلُونَ

؛ سوره‌های هود، واقعه، مرسلات، عمّ یتساءلون مرا پیر کرده».(۳)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۱۴

۲- همان

۳- صدوق، خصال، ج ۱، ص ۱۹۹، ح ۱۰

ص: ۱۴۴

قابـل توجّه اینکه در تمـام این سوره‌هـا احوال قیامت و مسائل هول‌انگیز آن دادگاه بزرگ منعکس است و همین‌ها بوده که در روح مقدّس پیامبر صلی الله علیه و آله اثر گذارده.

بدیهی است تلاوت بدون فکر و تصمیم بر عمل نمی‌تواند چنین اثری بگذارد.

ص: ۱۴۵

سوره نبأ

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ عَمَّ یَتَساءَلُونَ سَقاهُ اللّهُ بَردَ الشَّرابِ یَومَ القِیامَةِ

؛ هرکه سوره عمّ‌یتساءلون را بخواند، خداوند از نوشیدنی خنک و گوارای بهشتی در قیامت سیرابش می‌کند».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ عَمَّ یَتَساءَلُونَ لَم یَخرُج سَنَتُهُ إذا کانَ یُدمِنُها فی کُلِّ یَومٍ حَتّی یَزُورَ البَیتَ الحَرام

؛ کسی که هر روز سوره عمّ یتساءلون را ادامه دهد، سال تمام نمی‌شود مگر اینکه خانه خدا را زیارت می‌کند».(۲)

و نیز در حدیث دیگری رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها وَحَفِظَها کانَ حِسابُهُ یَومَ القِیامَةِ بِمِقدارِ صَلاةٍ واحِدَةٍ

؛ کسی که آن را بخواند و حفظ کند حساب او روز قیامت (چنان سریع انجام می‌گیرد که) به مقدار خواندن یک نماز خواهد بود».(۳)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۲۰

۲- همان

۳- تفسیر برهان، ج ۴، ص ۴۱۹

ص: ۱۴۶

سوره نازعات

در حدیثی از پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ وَالنّازِعاتِ لَم یَکُن حَبسُهُ وَحِسابُهُ یَومَ القِیامَةِ إلّاکَقَدرِ صَلاةٍ مَکتُوبَةٍ حَتّی یَدخُلَ الجَنَّةَ

؛ کسی که سوره نازعات را بخواند، توقّف و حساب او در روز قیامت تنها به‌اندازه خواندن یک نماز روزانه است و بعد از آن وارد بهشت می‌شود».(۱)

در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ وَالنّازِعاتِ لَم یَمُت إلّا رَیّانَ وَلَم یَبعَثْهُ اللّهُ إلّارَیّانَ وَلَم یُدخِلهُ الجَنَّةَ إلّارَیّانَ

؛ کسی که این سوره را بخواند، سیراب از دنیا می‌رود و خداوند او را سیراب محشور می‌کند و سیراب وارد بهشت می‌سازد». (سیراب از رحمت بی‌پایان حق).(۲)

مسلّماً کسی که محتوای این سوره را که آیات تکان‌دهنده‌اش ارواح خفته را بیدار و متوجّه وظایف خود می‌سازد در جان خویش جای دهد، از چنان پاداش‌هایی برخوردار خواهد شد، نه آنها که فقط به خواندن الفاظ قناعت می‌کنند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۲۸

۲- همان

ص: ۱۴۷

سوره عبس

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله آمده است:

«مَن قَرَأَ سورَةَ عَبَسَ جاءَ یَومَ القِیامَةِ وَوَجهُهُ ضاحِکٌ مُستَبشِرٌ

؛ کسی که سوره عبس را بخواند، روز قیامت در حالی وارد محشر می‌شود که صورتش خندان است».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۳۵

ص: ۱۴۸

سوره تکویر

در اهمّیت این سوره و تلاوت آن در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ أعاذَهُ اللّهُ تَعالى أن يَفضَحَهُ حينَ تُنشَرُ صَحيفَتُهُ

؛ هرکه سوره إذا الشّمس کوّرت را بخواند، خداوند او را از رسوایی در آن هنگام که نامه‌های عمل گشوده می‌شود حفظ می‌کند».(۱)

و در حدیث دیگری فرمود:

«مَن أحَبَّ أن يَنظُرَ إِلَيَّ يومَ القِيامَةِ فَليَقرَأْ إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ

؛ هرکه دوست دارد روز قیامت به من نظر کند، سوره إذا الشّمس کوّرت را بخواند».(۲)

حدیث مزبور با این عبارت نیز نقل شده است:

«مَن سَرَّهُ أن يَنظُرَ إلى يَومِ القِيامَةِ (كَأَنَّهُ رَأىُ عَينٍ) فَليَقرَأْ «إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ» وَ «إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ» وَ «إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ»

؛ هرکه دوست دارد قیامت را بنگرد (گویی با چشم می‌بیند!) سوره إذا الشّمس کوّرت و سوره إذا السّماء انفطرت و سوره إذا السّماء انشقّت را بخواند» (زیرا در این سوره‌ها

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۴۱

۲- همان

ص: ۱۴۹

نشانه‌های قیامت آن‌چنان بیان شده که گویی تلاوت‌کننده را در مقابل صحنه قیامت قرار می‌دهد).(۱)

در حدیثی می‌خوانیم که از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدند چرا این‌قدر زود آثار پیری در شما نمایان شده؟ فرمود: «شَیَّبَتنی هُودُ وَالْوَاقِعَهُ وَالْمُرْسَلَاتُ وَعَمَّ یَتَساءَلُونَ وَإِذَا الشَّمْسُ کُوِّرَتْ

؛ سوره هود و واقعه و مرسلات و عمّ و إذا الشّمس کوّرت مرا پیر کرد» (زیرا آن‌چنان حوادث هولناک قیامت در اینها ترسیم شده است که هر انسان بیداری را گرفتار پیری زودرس می‌کند).(۲)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود: «هرکه سوره عَبَسَ وَتَوَلّی وَإِذَا الشَّمْسُ کُوِّرَتْ را بخواند، زیر بال و پر لطف پروردگار در جنّت جاودان و در سایه لطف و کرامت الهی در باغ‌های بهشت خواهد بود و این برای خداوند چیز مهمّی نیست اگر اراده کند».(۳)

تعبیراتی که در روایات بالا آمده، به‌خوبی نشان می‌دهد که منظور تلاوتی است که سرچشمه آگاهی و ایمان و عمل باشد.

فضیلت سوره ی قرآن برگرفته از تفسیر نمونه ؛ ص۱۴۹

۱- بحارالانوار، ج ۸۹، ص ۳۲۰ و تفسیر قرطبی، ج ۱۰، ص ۷۰۱۷

۲- تفسیر نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۱۳

۳- ثواب الاعمال به نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۱۲

ص: ۱۵۰

سوره انفطار

در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ هاتَینِ السُّورَتَینِ «إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ» وَ «إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ» وَجَعَلَهُما نُصبَ عَینِهِ فی صَلاةِ الفَریضَةِ وَالنّافِلَةِ لَم یَحجُبْهُ مِنَ‌اللّهِ حِجابٌ وَلَم یَحجُزْهُ مِنَ‌اللّهِ حاجِزٌ وَلَم یَزَل یَنظُرُ إلی اللّهِ وَیَنظُرُ اللّهُ إلَیهِ حَتّی یَفرُغَ مِن حِسابِ النّاسِ

؛ هر که این دو سوره: سوره انفطار و انشقاق را بخواند و آن دو را در نماز فریضه و نافله برابر چشم خود قرار دهد، هیچ حجابی او را از خدا محجوب نمی‌دارد و چیزی میان او و خداوند حایل نمی‌شود، پیوسته (با چشم دل) به خدا می‌نگرد و خدا (با لطفش) به او نگاه می‌کند، تا از حساب مردم فارغ شود».(۱)

مسلّماً نعمت بزرگ حضور در پیشگاه خدا و از میان رفتن حجاب‌ها میان او و پروردگار، برای کسی است که این دو سوره را در عمق جانش جای دهد و خود را بر اساس آن بسازد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۴۷

ص: ۱۵۱

سوره مطففین

در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ سورَةَ المُطَفِّفِینَ سَقاهُ اللّهُ مِنَ الرَّحِیقِ المَختُومِ یَومَ القِیامَةِ

؛ هرکه سوره مطفّفین را بخوانـد، روز قیـامت خداونـد او را از شـراب طهور زلاـل و خالص که دست احـدی به آن نرسـیده سـیراب می‌کند».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است:

«مَن قَرَأَ فی فَرائِضِهِ «وَیْلٌ لِلْمُطَفِّفِینَ» أعطاهُ الأمنَ یَومَ القِیامَةِ مِنَ النّارِ وَلَم تَرَهُ وَلَم یَرَها

؛ هر که در نمازهای فریضه خود سوره مطفّفین را بخوانـد، روز قیامت خداونـد امنیّت از عـذاب دوزخ را به او عطا می‌کند، نه آتش دوزخ او را می‌بیند و نه او آتش دوزخ را».(۲)

پیداست این‌همه ثواب و فضیلت و برکت برای کسی است که خواندن آن را مقدّمه‌ای برای عمل قرار دهد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۵۱

۲- ثواب الاعمال، به نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۲۷

ص: ۱۵۲

سوره انشقاق

در فضیلت تلاوت این سوره در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:
«مَن قَرَأَ سورَةَ «إِنْشَقَّتْ» أعاذَهُ اللّهُ أن یُؤتِیَهُ کِتابَهُ وَراءَ ظَهرِهِ
؛ هرکه سوره انشقاق را بخواند، خداوند او را از اینکه روز قیامت نامه اعمالش به پشت سرش داده شود در امان می‌دارد».(۱)
و در کتاب ثواب الاعمال از امام صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود: «هر کس این دو سوره (سوره انفطار و انشقاق) را بخواند و در نماز فریضه و نافله برابر چشمانش قرار دهد، خداوند او را به خواسته‌هایش می‌رساند، چیزی میان او و خدا حایل نمی‌شود و پیوسته او به (لطف) خداوند نظر می‌کند و خداوند به او، تا از حساب مردم فارغ شود».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۵۸

۲- نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۳۶

ص: ۱۵۳

سوره بروج

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:
«مَن قَرَأَ هـذِهِ السُّورَةَ أعطاهُاللّهِ مِنَ الأجرِ بِعَدَدِ کُلّ مَنِاجْتَمَعَ فی جُمُعَةٍ وَکُلّ مَنِاجْتَمَعَ یَومَ عَرَفَةٍ عَشرَ حَسَناتٍ وَقَرائَتُها تُنجی مِنَ‌المَخاوِفِ وَالشَّدائِدِ
؛ هرکه این سوره را بخواند، خداوند به تعداد کسانی که در نماز جمعه اجتماع می‌کنند و کسانی که روز عرفه (در عرفات) گرد می‌آیند، ده حسنه به او می‌دهد و تلاوت آن انسان را از ترس و شداید می‌رهانَد».(۱)
با توجّه به اینکه یکی از تفسیرهای آیه «وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ» روز جمعه و روز عرفه است و نیز سوره حکایت از مقاومت شدید مؤمنان پیشین در برابر شداید و فشارها می‌کند، تناسب این پاداش‌ها با محتوای سوره روشن می‌شود. در ضمن نشان می‌دهد که این پاداش‌ها از آنِ کسانی است که آن را بخوانند، در آن بیندیشند و سپس عمل کنند.

۱- تفسیر برهان، ج ۴، ص ۴۴۵

ص: ۱۵۴

سوره طارق

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها أعطاهُ اللّهُ بِعَدَدِ کُلِّ نَجمٍ فِی‌السَّماءِ عَشرَ حَسَناتٍ

؛ هرکه آن را تلاوت کند، خداوند به تعداد هر ستاره‌ای که در آسمان وجود دارد ده حسنه به او می‌بخشد». (۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن کانَ قَرائَتُهُ فِی‌الفَریضَهِٔ بِوَالسَّماءِ وَالطّارِقِ کانَ لَهُ عِندَاللّهِ یَومَ القِیامَهِٔ جاهٌ وَمَنزِلَهٌٔ، وَکانَ مِن رُفَقاءِ النَّبِیّینَ وَأصحابِهِم فِی‌الجَنَّهِٔ

؛ هرکه در نماز فریضه سوره وَالسَّماءِ وَالطّارق را تلاوت کند، روز قیامت نزد خداوند مقام و منزلت عظیمی خواهد داشت و از دوستان پیامبران و یاران آنها در بهشت خواهد بود». (۲)

بدیهی است محتوای سوره و عمل به آن است که این‌همه پاداش عظیم را به‌بار می‌آوَرد، نه تلاوت خالی از عمل.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۶۹

۲- ثواب الاعمال، به نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۴۹

ص: ۱۵۵

سوره اعلی

در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها أعطاهُ اللّهُ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ حَرفٍ أنزَلَ اللّهُ عَلی إبراهیمَ وَمُوسی وَمُحَمَّدٍ (صَلَواتُ اللّهِ عَلَیهِم)

؛ هرکه سوره اعلی را بخوانـد، خداونـد بـه عـدد هر حرفی کـه بر ابراهیـم و موسـی و محمّـد نـازل کرده، ده حسـنه بـه او عطا می‌فرماید».(۱)

و در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الأعلی فی فَرائِضِهِ أو نَوافِلِهِ قیلَ لَهُ یَومَ القِیامَةِ ادخُلِ الجَنَّةَ مِن أیّ أبوابِ الجَنَّةِ شِئتَ إن شاءَ اللّهُ

؛ هرکه سوره اعلی را در فرائض یـا نوافـل خود بخوانـد، روز قیامت به او گفته می‌شود: از هر یک از درهای بهشت می‌خواهی وارد شو، إن‌شاءاللّه».(۲)

در روایات متعدّدی می‌خوانیم هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله یا ائمّه علیهم السلام آیه سَبِّحِ اسْمِ رِبِّکَ الأَعْلی را می‌خواندند، پس از آن به این دستور عمل کرده می‌فرمودند:

«سُبحانَ رَبّیَ الأعلی .(۳)

۱- نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۳۳

۲- همان

۳- همان

ص: ۱۵۶

و در روایت دیگری آمده است که یکی از یاران علی علیه السلام می گوید: بیست شب پشت سر آن حضرت نماز خواندم، جز سوره «سَبِّحِ اسْمِ رِبِّکَ الأَعْلَی را در نماز نمی‌خواند و می‌فرمود: اگر می‌دانستید چه برکاتی در آن است، هر یک از شما در هر روز ده بار آن را تلاوت می کردید و هر که آن را بخواند گویی کتب و صحف موسی و ابراهیم را تلاوت کرده است». (۱)

از مجموعه روایاتی که در این زمینه رسیده استفاده می‌شود که این سوره از اهمّیّت خاصّی برخوردار است تا آنجا که در حدیثی از علی علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: این سوره محبوب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بود:

(کانَ رَسولُ اللّهِ صلی الله علیه و آله یُحِبُّ هذِهِ السُّورَةَ سَبِّحِ اسْمِ رَبِّکَ الْأَعْلَی (۲).)

۱- نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۴۴

۲- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۷۲

ص: ۱۵۷

سوره غاشیه

در فضیلت تلاوت این سوره در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:
«مَن قَرَأَها حاسَبَهُ اللّهُ حِساباً یَسِیراً
؛ هر کس آن را تلاوت کند، خداوند حساب او را در قیامت آسان می‌کند».(۱)
و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «کسی که مداومت بر قرائت این سوره در نمازهای فریضه یا نافله کند، خداوند او را تحت پوشش رحمت خود در دنیا و آخرت قرار می‌دهد و در روز قیامت او را از عذاب آتش امان می‌بخشد».(۲)
مسلّماً این‌همه ثواب و فضیلت در صورتی عاید می‌شود که تلاوت انگیزه اندیشه و عمل گردد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۷۷

۲- همان

ص: ۱۵۸

سوره فجر

در فضیلت تلاوت این سوره در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَها فی لَیالٍ عَشرٍ غَفَرَ اللّهُ لَهُ وَمَن قَرَأَها سائِرَ الأَیّامِ کانَت لَهُ نُوراً یَومَ القِیامَةِ

؛ کسی که آن را در شب‌های دهگانه (ده شب اوّل ذوالحجّة) بخواند، خداوند گناهان او را می‌بخشد و کسی که در سایر ایّام بخواند، برای قیامتش نور و روشنایی خواهد بود».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «سوره فجر را در هر نماز واجب و مستحب بخوانید که سوره حسین بن علی علیهما السلام است، هر کس آن را بخواند با حسین بن علی علیهما السلام در قیامت در درجه او و از بهشت خواهد بود».(۲)

معرّفی این سوره به‌عنوان سوره حسین بن علی علیهما السلام ممکن است برای این باشد که مصداق روشن «نفس مطمئنّه» که در آخرین آیات این سوره مخاطب واقع شده، حسین بن علی علیهما السلام

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۸۱

۲- همان

ص: ۱۵۹

است، همان‌گونه که در حدیثی از امام صادق علیه السلام ذیل همین آیات آمده است.

و یا برای اینکه لیالی عشر (شب‌های دهگانه) یکی از تفسیرهایش شب‌های دهگانه آغاز محرّم است که رابطه خاصّی با حسین بن علی علیهما السلام دارد.

و به هر حال این‌همه پاداش و فضیلت از آنِ کسانی است که تلاوت آن را مقدّمه‌ای برای اصلاح خویش و خودسازی قرار دهند.

ص: ۱۶۰

سوره بلد

در فضیلت تلاوت این سوره از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:
«مَن قَرَأَها أعطاهُ اللّهُ الأمنَ مِن غَضَبِهِ یَومَ القِیامَةِ
؛ کسی که سوره بلد را بخواند، خداوند در روز قیامت او را از خشم خود در امان می‌دارد».(۱)
و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم: «کسی که در نماز واجب سوره
«لَا أُقْسِمُ بِهذَا الْبَلَدِ
» را بخواند، در دنیا از صالحان شناخته خواهد شد و در آخرت از کسانی شناخته می‌شود که در درگاه خداوند مقام و منزلتی دارد و از دوستان پیامبران، شهدا و صالحان خواهد بود».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۹۰

۲- ثواب الاعمال به نقل نورالثقلین، ج ۵، ص ۵۷۸

ص: ۱۶۱

سوره شمس

در فضیلت تلاوت این سوره همین بس که در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده است:

«مَن قَرَأَها فَکَأَنَّما تَصَدَّقَ بِکُلّ شَیءٍ طَلَعَت عَلَیهِ الشَّمسُ وَالقَمَرُ

؛ هر کس آن را بخواند، گویی به تعداد تمام اشیایی که خورشید و ماه بر آنها می‌تابد در راه خدا صدقه داده است».(۱)

و مسلّماً این فضیلت بزرگ از آنِ کسی است که محتوای بزرگ این سوره کوچک را در جان خود جای دهد و تهذیب نفس را وظیفه قطعی خود بداند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۹۶

ص: ۱۶۲

سوره لیل

در فضیلت تلاوت این سوره از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:

«مَن قَرَأَها أعطاهُ اللّهَ حَتّی یَرضی وَعافاهُ مِنَ العُسرِ وَیَسَّرَ لَهُ الیُسرَ

؛ هر کس این سوره را تلاوت کند، خداوند آن‌قدر به او می‌بخشد که راضی شود و او را از سختی‌ها نجات می‌دهد و مسیر زندگی را برایش آسان می‌سازد».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۴۹۹

ص: ۱۶۳

سوره ضحی

در فضیلت این سوره همین بس که در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است:

«مَن قَرَأَها کانَ مِمَّن یَرضاهُ اللّهُ وَلِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله أن یَشفَعَ لَهُ وَلَهُ عَشرُ حَسَناتٍ بِعَدَدِ کُلّ یَتِیمٍ وَسائِلٍ

؛ هر کس آن را تلاوت کند، از کسانی خواهد بود که خدا از آنها راضی می‌شود و شایسته است محمّد صلی الله علیه و آله از او شفاعت کند و به عدد هر یتیم و مسکین سؤال‌کننده ده حسنه برای او خواهد بود».(۱)

و این‌همه فضیلت از آنِ کسی است که آن را بخواند و در عمل به کار بندد.

قابل توجّه اینکه مطابق روایات متعدّدی این سوره و سوره آینده (سوره ألم نشرح) یک سوره است، و چون در نماز بعد از حمد باید یک سوره کامل خوانده شود، این دو سوره را باید با هم خواند (نظیر این معنی درباره سوره‌های فیل و لإیلاف نیز گفته شده است).

و اگر درست در محتوای این دو سوره دقّت کنیم درمی‌یابیم که

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۰۳

ص: ۱۶۴

مطالب آنها چندان با هم پیوند دارد که حتماً یکی ادامه دیگری است، هرچند میان آن دو «بسم‌اللّه الرّحمن الرّحیم» فاصله شده است.

در اینکه آیا این دو سوره از هر نظر یکی است یا در خصوص نماز باید در حکم یک سوره محسوب شود، گفت‌وگویی است که باید شرح آن را در کتاب‌های فقهی (بحث قرائت نماز) مطالعه کرد.

ص: ۱۶۵

سوره شرح

در فضیلت تلاوت این سوره در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:
«مَن قَرَأَها اعطِیَ مِنَ الأجرِ کَمَن لَقِیَ مُحَمَّداً صلی الله علیه و آله مُغتَمّاً فَفَرَّجَ عَنهُ
؛ هر کس این سوره را بخواند، پاداش کسی را دارد که محمّد صلی الله علیه و آله را غمگین دیده و اندوه را از قلب او زدوده است».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۰۷

ص: ۱۶۶

سوره تین

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:
«مَن قَرَأَها أعطاهُ اللّهُ خَصلَتَینِ: العافِیَةَ وَالیَقِینَ مادامَ فی دارِالدُّنیا فَإذا ماتَ أعطاهُ اللّهُ مِنَ الأجرِ بِعَدَدِ مَن قَرَأَ هذِهِ السُّورَةَ صِیامَ یَومٍ ؛ هر کس این سوره را بخواند، خداوند دو نعمت را مادام که در دنیاست به او می‌بخشد: سلامت و یقین و هنگامی که از دنیا برود، به تعداد تمام کسانی که این سوره را خوانده‌اند، ثواب یک‌روز روزه به‌عنوان پاداش به او می‌بخشد».(۱)
این سوره در مکّه نازل و آیه وَهذَا الْبَلَدِ الْأَمِیْنِ که در آن سوگند به شهر «مکّه» با اسم اشاره نزدیک یاد شده، دلیل بر آن است.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۰

ص: ۱۶۷

سوره علق

در فضیلت قرائت این سوره از امام صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود:

«مَن قَرَأَ فی یَومِهِ أو فی لَیلَتِهِ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبّکَ ثُمَّ ماتَ فی یَومِهِ أو فی لَیلَتِهِ ماتَ شَهیداً وَبَعَثَهُ اللّهُ شَهیداً وَأحیاهُ کَمَن ضَرَبَ بِسَیفِهِ فی سَبیلِ اللّهِ مَعَ رَسُولِ اللّهِ

؛ هر کس در روز یا شب، سوره «اقرَأ بِاسم رَبّکَ» را بخواند و در همان شب یا روز بمیرد، شهید از دنیا رفته است و خداوند او را شهید مبعوث می‌کند و در صف شهیدان جای می‌دهد و در روز قیامت همچون کسی است که با شمشیر در راه خدا همراه پیامبر خدا جهاد کرده است».(۱)

این سوره به مناسبت تعبیرات مختلفی که در آغاز آن است، به نام سوره «علق» یا سوره «اقرأ» یا سوره «قلم» نامیده شده.(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۲

۲- تفسیر برهان، ج ۴، ص ۴۷۸

ص: ۱۶۸

سوره قدر

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها اعطِیَ مِنَ الأجرِ کَمَن صامَ رَمَضانَ وَأحیا لَیلَهَ القَدرِ

؛ هر کس آن را تلاوت کند، مانند کسی است که ماه رمضان را روزه گرفته و شب قدر را احیا داشته است».(۱)

در حدیثی امام باقر علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ انّا أنزَلناهُ بِجَهرٍ کانَ کَشاهِرِ سَیفِهِ فی سَبیلِ اللّهِ وَمَن قَرَأَها سِرّاً کانَ کَالمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فی سَبیلِ اللّهِ

؛ کسی که سوره انّا انزلناه را بلند و آشکار بخواند، چونان است که در راه خدا شمشیر کشیده و جهاد می‌کند و کسی که به‌طور پنهان بخواند، چونان است که در راه خدا به خون آغشته شده است».(۲)

واضح است این‌همه فضیلت از آنِ کسی است که می‌خواند، می‌فهمد و به محتوایش جامه عمل می‌پوشانَد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۱۶

۲- همان

ص: ۱۶۹

سوره بیّنه

در فضیلت تلاوت این سوره از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود: «اگر مردم می‌دانستند این سوره چه برکاتی دارد، خانواده و اموال را رها کرده، به فرا گرفتن آن می‌پرداختند».

مردی از قبیله خزاعه عرض کرد: ای رسول خدا، تلاوت آن چه پاداشی دارد؟ فرمود: «نه هیچ منافقی آن را قرائت می‌کند و نه کسانی که شک و تردید در دلشان است. به خدا سوگند، فرشتگان مقرّب از آن روز که آسمان‌ها و زمین آفریده شده است آن را می‌خوانند و لحظه‌ای در تلاوت آن سستی نمی‌کنند، هر کس آن را در شب بخواند، خداوند فرشتگانی را مأمور می‌کند که دین و دنیای او را حفظ کنند و آمرزش و رحمت برای او بطلبند و اگر در روز بخواند، به‌اندازه آنچه روز آن را روشن می‌کند و شب آن را تاریک می‌سازد به او ثواب می‌دهند».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۲۱

ص: ۱۷۰

سوره زلزله

در فضیلت تلاوت این سوره تعبیرات مهمّی در روایات اسلامی آمده، از جمله در حدیثی از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَها فَکَأنَّما قَرَأَ البَقَرَةَ وَاعطِیَ مِنَ‌الأجرِ کَمَن قَرَأَ رُبعَ القُرآنِ

؛ هر کس آن را تلاوت کند، گویی سوره بقره را قرائت کرده و پاداش او به‌اندازه کسی است که یک چهارم قرآن را تلاوت کرده باشد».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «هرگز از تلاوت سوره «اذا زُلزِلَتِ الأرضُ» خسته نشوید، چرا که هر کس آن را در نمازهای نافله بخواند، هرگز به زلزله گرفتار نمی‌شود و با آن نمی‌میرد و به صاعقه و آفتی از آفات دنیا تا هنگام مرگ گرفتار نخواهد شد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۲۴

۲- اصول کافی، ج ۲، ص ۶۲۶، ح ۲۴، باب فضل القرآن

ص: ۱۷۱

سوره عادیات

در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها اعطِیَ مِنَ‌الأجرِ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن باتَ بِالمُزدَلِفَهِٔ وَشَهِدَ جَمعاً

؛ هر که آن را تلاوت کند، به عدد هر یک از حاجیانی که (شب عید قربان) در مزدلفه توقّف می‌کنند و در آنجا حضور دارند، ده حسنه به او داده می‌شود».(۱)

در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَن قَرَأَ وَالعادِیاتِ وَأدمَنَ قِرائَتَها بَعَثَهُ اللّهُ مَعَ أمیرالمُؤمِنینَ علیه السلام یَومَ القِیامَهِٔ خاصَّهًٔ وَکانَ فی حُجرِهِ وَرُفَقائِهِ

؛ هرکه سوره والعادیات را بخواند و بر آن مداومت کند، روز قیامت خداوند او را با امیرمؤمنان علیه السلام مبعوث می‌کند و در جمع او و میان دوستان او خواهد بود».(۲)

از برخی روایات نیز استفاده می‌شود که سوره عادیات معادل نصف قرآن است.(۳)

البتّه این‌همه فضیلت برای آنهاست که آن را برنامه زندگی خویش قرار می‌دهند و به تمام محتوای آن ایمان دارند و عمل می‌کنند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۲۷

۲- همان

۳- درّالمنثور، ج ۶، ص ۳۸۳

ص: ۱۷۲

سوره قارعه

در حدیثی از امام باقر علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ القارِعَةَ آمَنَهُ اللّهُ مِن فِتنَةِ الدَّجّالِ أن یُؤمِنَ بِهِ وَمِن قَیحِ جَهَنَّمَ یَومَ القِیامَةِ إن شاءَ اللّهُ

؛ هرکه سوره قارعه را بخواند، خداوند متعال او را از فتنه «دجّال» و ایمان آوردن به او حفظ می‌کند و روز قیامت وی را از چرک جهنّم دور می‌دارد إن‌شاءاللّه».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۳۰

ص: ۱۷۳

سوره تکاثر

در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَها لَم یُحاسِبهُ اللّهُ بِالنَّعیمِ الَّذی أنعَمَ عَلَیهِ فی دارِ الدُّنیا وَاعطِیَ مِنَ الأجرِ کَأنَّما قَرَأَ ألفَ آیَةٍ

؛ کسی که آن را بخواند، خداوند در برابر نعمت‌هایی که در دنیا به او داده، وی را مورد حساب قرار نمی‌دهد و پاداشی به او داده می‌شود که گویی هزار آیه قرآن را تلاوت کرده است».(۱)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود: «خواندن این سوره در نمازهای فریضه و نافله، ثواب شهادت شهیدان دارد».(۲)

بدیهی است این‌همه ثواب از آنِ کسی است که آن را بخواند و در برنامه زندگی به کار گیرد و روح و جان خود را با آن هماهنگ سازد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۳۲

۲- همان(با تلخیص)

ص: ۱۷۴

سوره عصر

در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«مَن قَرَأَ «وَالعَصرِ» فی نَوافِلِهِ بَعَثَهُ اللّهُ یَومَ القِیامَةِ مُشرِقاً وَجهُهُ ضاحِکاً سِنُّهُ قَریرَةً عَینُهُ حَتّی یَدخُلَ الجَنَّةَ

؛ هر کس سوره والعصر را در نمازهای نافله بخوانـد، روز قیامت خداونـد او را برمی‌انگیزد در حالی که صورتش نورانی، چهره‌اش خندان و چشمش (به نعمت‌های الهی) روشن است، تا به بهشت درآید».(۱)

معلوم است این‌همه افتخـار، سـرور و شادمـانی از آنِ کسـی است که این اصول چهارگانه را در زنـدگی خود به کار بنـدد، نه اینکه فقط به خواندن قناعت کند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۳۵

ص: ۱۷۵

سوره همزه

در فضیلت تلاوت این سوره از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:

«مَن قَرَأَها اعطِیَ مِنَ الأجرِ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَنِ اسْتَهْزَأَ بِمُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله وَأصحابِهِ

؛ هر کس این سوره را تلاوت کند، به عدد هر یک از کسانی که محمّد و یارانش را ریشخند کرده، ده حسنه به او داده می‌شود».(۱)

و در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «هر کس آن را در نماز فریضه بخواند، فقر از او دور می‌شود، روزی به او روی می‌آورَد و مرگ‌های زشت و بد از او دفع می‌گردد».(۲)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۳۶

۲- همان

ص: ۱۷۶

سوره فیل

در فضیلت تلاوت این سوره از امام صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود: «هر کس سوره فیل را در نماز واجب بخواند، در قیامت هر کوه و زمین هموار و کلوخی برای او شهادت می‌دهد که او از نمازگزاران است و منادی صدا می‌زند درباره بنده من راست گفتید، شهادت شما را به سود یا زیان او می‌پذیرم، بنده‌ام را بدون حساب داخل بهشت کنید، او کسی است که من وی را دوست دارم و عملش را نیز دوست دارم».(۱)

بدیهی است این‌همه فضیلت و ثواب و پاداش عظیم از آنِ کسی است که با خواندن این آیات از مرکب غرور پیاده شود و در طریق رضای حق گام بردارد.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۳۹

ص: ۱۷۷

سوره قریش

در فضیلت تلاوت این سوره در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:
«مَن قَرَأَها اعطِیَ مِنَ الأجرِ عَشرَ حَسَناتٍ بِعَدَدِ مَن طافَ بِالکَعبَةِ وَاعْتَکَفَ بِها
؛ کسی که آن را بخواند، به تعداد هر یک از کسانی که گرد خانه کعبه طواف کرده، یا در آنجا معتکف شده‌اند، ده حسنه به او می‌دهد».(۱)

مسلّماً چنین فضیلتی از آنِ کسانی است که در پیشگاه خداوند، پروردگار کعبه، سر تعظیم فرود آورده، او را عبادت کنند، احترام این خانه را پاسداری کرده و پیامش را با گوش جان بشنوند و به کار بندند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۴۳

ص: ۱۷۸

سوره ماعون

در فضیلت تلاوت این سوره از امام باقر علیه السلام روایت شده است که فرمود:
«مَن قَرَأَ أَرَءَیْتَ الَّذِی یُکَذِّبُ بِالدِّینِ فی فَرائِضِهِ وَنَوافِلِهِ قَبِلَ اللّهُ صَلاتَهُ وَصِیامَهُ وَلَم یُحاسِبهُ بِما کانَ مِنهُ فِی‌الحَیاهِٔ الدُّنیا
؛ هر کس این سوره را در نمازهای فریضه و نافله‌اش بخواند، خداوند نماز و روزه او را قبول می‌کند و او را در برابر کارهایی که در زندگی دنیا از او سرزده است مورد محاسبه قرار نمی‌دهد».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۴۶

ص: ۱۷۹

سوره کوثر

در فضیلت تلاوت این سوره از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمود:
«مَن قَرَأَها سَقاهُ اللّهُ مِن أنهارِ الجَنَّةِ وَاعطِیَ مِنَ الأجرِ بِعَدَدِ کُلّ قُربانٍ قَرَّبَهُ العِبادُ فی یَوم عِیدٍ وَیُقَرّبُونَ مِن أهلِ الکِتابِ وَالمُشرِکینَ ؛ هر کس آن را تلاوت کند، خداوند او را از نهرهای بهشتی سیراب خواهد کرد و به تعداد هر قربانی که بندگان خدا در روز عید (قربان) قربانی می‌کنند و همچنین قربانی‌هایی که اهل کتاب و مشرکان دارند، به تعداد هر یک از آنان به او پاداش می‌دهد».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۴۸

ص: ۱۸۰

سوره کافرون

روایات فراوانی که درباره فضیلت این سوره وارد شده حاکی از اهمّیّت فوق‌العاده محتوای آن است، از جمله در حدیثی پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَ قُلْ یَا أَیُّهَا الْکَافِرُونَ فَکَأَنَّما قَرَأَ رُبعَ القُرآنِ وَتَباعَدَت عَنهُ مَرَدَةُ الشَّیاطِینِ وَبَرَأَ مِنَ‌الشّرکِ وَیُعافی مِنَ الفَزَعِ الأکبَرِ

؛ هر که سوره «قل یا ایّها الکافرون» را بخواند، گویی ربع قرآن را خوانده، شیاطین طغیانگر از او دور می‌شوند، از شرک پاک می‌گردد و از فزع (روز قیامت) در امان خواهد بود». (۱)

تعبیر «ربع القرآن» شاید بدان است که حدود یک چهارم قرآن مبارزه با شرک و بت‌پرستی است و عصاره آن در این سوره آمده، و دور شدن شیاطین سرکش بدان است که در این سوره دست رد بر سینه مشرکان زده شده و می‌دانیم که شرک مهم‌ترین ابزار شیطان است.

نجات در قیامت نیز در درجه اوّل در گرو توحید و نفی شرک است، همان مطلبی که این سوره بر محور آن دور می‌زند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۵۱

ص: ۱۸۱

در حدیث دیگری می‌خوانیم که مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: ای رسول خدا، آمده‌ام چیزی به من بیاموزی که هنگام خواب بخوانم، فرمود:

«إذا أخَذتَ مَضجَعَکَ فَاقرَأْ قُلْ یَا أَیُّهَا الْکَافِرُونَ ثُمَّ نَمْ عَلی خاتِمَتِها فَإنَّها بَراءَةٌ مِنَ‌الشّرکِ

؛ هنگامی که به بستر رفتی سوره قل یا ایّها الکافرون بخوان، سپس بخواب که این بیزاری از شرک است».(۱)

و در روایتی آمده که پیامبر به جبیر بن مطعم فرمود: «آیا دوست داری هنگامی که به سفر می‌روی از نظر زاد و توشه از بهترین یارانت باشی؟»

گفت: آری، پدرم و مادرم فدایت ای رسول خدا!

فرمود: این پنج سوره را بخوان: «قُلْ یَا أَیُّهَا الْکَافِرُونَ»، «إِذَا جَاءَ نَصْرُاللَّهِ وَالْفَتْحُ»، «قُلْ هُوَاللَّهُ أَحَدٌ»، «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ»، «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» و قرائت خود را با «بسم‌اللّه الرّحمن الرّحیم» آغاز کن».(۲)

و در حدیثی امام صادق علیه السلام فرمود: «پدرم می گفت «قُل یَا أَیُّهَا الکَافِرُونَ» ربع قرآن است و چون از تلاوت آن فارغ می‌شد می‌فرمود:

«أعبُدُ اللّهَ وَحدَه أعبُدُ اللّهَ وَحدَهُ

؛ من تنها خدا را عبادت می کنم، من تنها خدا را عبادت می کنم».(۳)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۵۱

۲- همان

۳- همان

ص: ۱۸۲

سوره نصر

در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:
«مَن قَرَأَها فَکَأَنَّما شَهِدَ مَعَ رَسولِ اللّهِ فَتحَ مَکَّةَ
؛ هر که آن را تلاوت کند، مانند این است که همراه پیامبر در فتح مکّه بوده است».(۱)
در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «هرکه سوره «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» را در نماز نافله یا فریضه بخواند، خداوند او را بر تمام دشمنانش پیروز می‌کند و روز قیامت در حالی وارد محشر می‌شود که نامه‌ای با اوست که سخن می‌گوید، خداوند آن را از درون قبرش همراه او بیرون فرستاده و آن امان نامه‌ای است از آتش جهنّم».(۲)
البتّه این‌همه افتخار و فضیلت از آنِ کسی است که با خواندن این سوره در خطّ رسول خدا قرار گیرد و به آیین و سنّتش عمل کند، نه اینکه تنها به لقلقه زبان قناعت نماید.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۵۳

۲- همان

ص: ۱۸۳

سوره تبت

در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«مَن قَرَأَها رَجَوْتُ أن لا یَجمَعَ اللّهُ بَینَهُ وَبَینَ أبی‌لَهَبٍ فی دارٍ واحِدَةٍ

؛ هر که آن را تلاوت کند، من امیدوارم خداوند او و ابولهب را در یک خانه جمع نکند» (یعنی او اهل بهشت خواهد بود، در حالی که ابولهب اهل دوزخ است).(۱)

ناگفته پیداست این فضیلت از آنِ کسی است که با خواندن این سوره خطّ خود را از خطّ ابولهب جدا کند، نه کسانی که با زبان می‌خوانند، ولی «ابولهب» وار عمل می‌کنند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۵۸

ص: ۱۸۴

سوره اخلاص

روایات بسیاری در فضیلت تلاوت این سوره آمده که حاکی از عظمت فوق‌العاده آن است، از جمله در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«أیَعجِزُ أحَدُکُم أن یَقرَأَ ثُلُثَ القُرآنِ فی لَیلِةٍ؟

؛ آیا کسی از شما عاجز است از اینکه یک سوم قرآن را در یک شب بخواند؟»

یکی از حاضران عرض کرد: ای رسول خدا، چه کسی توانایی بر این کار دارد؟

پیامبر فرمود:

«اقرَؤُا قُلْ هُوَاللَّهُ أَحَدٌ

؛ سوره قُل هُوَ اللّه را بخوانید».

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله بر جنازه سعد بن معاذ نماز گزارد فرمود: هفتاد هزار ملک که در میان آنها جبرئیل نیز بود بر جنازه سعد نماز گزاردند، من از جبرئیل پرسیدم که او به کدام عمل مستحقّ نماز گزاردن شما شد؟

گفت: به‌خاطر تلاوت «قل هو اللّه احد» در حال نشستن و ایستادن و سوار شدن و پیاده‌روی و رفت و آمد».(۱)

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۶۱

ص: ۱۸۵

و در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود:

«کسی که یک روز و شب بر او بگذرد و نمازهای پنجگانه را بخواند و در آن «قل هو اللّه احد» را نخواند، به او گفته می‌شود:

«یا عَبدَاللّهِ، لَستُ مِنَ الْمُصَلّینَ!

؛ ای بنده خدا، تو از نمازگزاران نیستی!»(۱)

و در حدیث دیگری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم که فرمود:

«کسی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد، خواندن سوره «قل هو اللّه احد» را بعد از هر نماز ترک نکند، چرا که هر کس آن را بخواند، خداوند خیر دنیا و آخرت را برایش جمع می‌کند و خودش و پدر و مادر و فرزندانش را می‌آمرزد».(۲)

از روایت دیگری استفاده می‌شود: «خواندن این سوره هنگام ورود به خانه، روزی را فراوان می‌کند و فقر را دور می‌سازد».(۳)

روایات در فضیلت این سوره بیش از آن است که در این مختصر بگنجد و آنچه نقل کردیم تنها بخشی از آن است.

در اینکه چگونه سوره «قل هو اللّه» معادل یک سوم قرآن است، برخی گفته‌اند: برای اینکه قرآن مشتمل بر احکام و عقاید و تاریخ است و این سوره بخش «عقاید» را به‌طور فشرده بیان می‌کند.

برخی دیگر گفته‌اند: قرآن سه بخش است: «مبدأ»، «معاد» و «آنچه در میان این دو» قرار دارد و این سوره بخش اوّل را شرح می‌دهد.

۱- همان

۲- همان

۳- همان

ص: ۱۸۶

این سخن قابل قبول است که تقریباً یک سوم قرآن در مورد توحید بحث می‌کند و عصاره آن در سوره «توحید» آمده.

این سخن را با حدیث دیگری درباره عظمت این سوره پایان می‌دهیم.

از امام علیّ بن الحسین علیه السلام درباره سوره توحید پرسیدند، فرمود:

«إنَّ اللّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلِمَ أَنَّهُ یَکونُ فی آخِرِالزَّمانِ أقوامٌ مُتَعَمّقونَ فَأنزَلَ اللّهُ تَعالی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالآیاتِ مِن سورَةِ الحَدِیدِ إلی قَولِهِ: «وَهُوَ عَلِیمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ» فَمَن رامَ وَراءَ ذلِکَ فَقَد هَلَکَ

؛ خداونـد متعال می‌دانست در آخر الزّمان اقوامی می‌آینـد که در مسائل تعمّق و دقّت می‌کننـد، لـذا سوره «قل هو اللّه احد» و آیات آغاز سوره «حدید»، تا «عَلِیْمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ» را (پیرامون مباحث توحید و خداشناسـی) نازل فرمود، هر کس بیش از آن را طلب کند هلاک می‌شود».(۱)

۱- اصول کافی، ج ۱، ص ۹۱، ح ۳

ص: ۱۸۷

سوره فلق

درباره فضیلت این سوره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«انزِلَت عَلَیَّ آیاتٌ لَم یُنزَل مِثلُهُنَّ: المُعَوَّذَتانِ

؛ آیاتی بر من نازل شده که مانند آنها نازل نشده و آن دو سوره فلق و ناس است».(۱)

و در حدیث دیگری امام باقر علیه السلام فرمود: «کسی که در نماز وتر سوره فلق، ناس و «قل هو اللّه احد» را بخواند به او گفته می‌شود:

ای بنده خدا، بشارت باد بر تو! خدا نماز وتر تو را قبول کرد».(۲)

و در روایتی می‌خوانیم که پیامبر صلی الله علیه و آله به یکی از یارانش فرمود:

می‌خواهی دو سوره به تو بیاموزم که برترین سوره‌های قرآن است؟ عرض‌کرد: آری ای رسول‌خدا! حضرت «معوّذتان» (سوره‌های فلق و ناس) را به او آموخت، سپس آن دو را در نماز صبح قرائت کرد و به او فرمود: هرگاه برمی‌خیزی و می‌خوابی آنها را بخوان».(۳)

روشن است اینها برای کسانی است که روح و جان و عقیده و عمل خود را با محتوای آن هماهنگ سازند.

۱- مجمع‌البیان، ج ۱۰، ص ۵۶۷

۲- همان

۳- همان

ص: ۱۸۸

سوره ناس

در فضیلت تلاوت این سوره روایات متعدّدی وارد شده، از جمله در حدیثی می‌خوانیم که: «پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شدیداً بیمار شد، جبرئیل و میکائیل (دو فرشته بزرگ خدا) نزد او آمدند، جبرئیل نزد سر پیامبر نشست و میکائیل نزد پای او، جبرئیل سوره «فلق» را تلاوت کرد و پیامبر را با آن در پناه خدا قرار داد و میکائیل سوره «قل اعوذ بربّ النّاس» را».(۱)

در روایتی که از امام باقر علیه السلام نقل شده و قبلًا به آن اشاره کردیم، می‌خوانیم: «هر که در نماز وتر «معوّذتین» (سوره‌های فلق و ناس) و «قل هو اللّه احد» را بخواند، به او گفته می‌شود: ای بنده خدا، بشارت باد بر تو که خداوند نماز وتر تو را قبول کرد!»(۲)

۱- مجمع‌البیان، آغاز سوره ناس

۲- همان

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم
جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)
با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند
بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹
بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.
مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.
اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.
از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :
الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه
ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...
د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر
ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای
و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)
ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...
ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات رایانه ای

WWW